आजचे पंचांग

दिनांक : २१ ऑगस्ट २०२६ वार : शुक्रवार माह (अमावस्यांत) : श्रावण माह (पूर्णिमांत) : श्रावण ऋतु : वर्षा आयन : दक्षिणायन पक्ष : शुक्ल पक्ष तिथी : नवमी तिथी (रात्री ११:३६ पर्यंत) त्यानंतर दशमी तिथी नक्षत्र : अनुराधा नक्षत्र (सकाळी ११:५२ पर्यंत) त्यानंतर ज्येष्ठा नक्षत्र योग : वैधृति योग (२२ ऑगस्ट पहाटे ०५:१७ पर्यंत) त्यानंतर विष्कुम्भ योग करण : बलवा करण (सकाळी १०:२५ पर्यंत) त्यानंतर कौलव करण

दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिशा... नवे विचार...

१७ वर्षीय तरुणाचा खून

पिंपरी : रात्रीच्या अंधारात मोकळ्या मैदानात १७ वर्षीय तरुणाचा रक्ताच्या थारोळ्यात मृतदेह पडलेला... डोळा आणि कवटीजवळ गंभीर जखम... जवळच त्याची दुचाकी; मात्र मोबाइल आणि दुचाकीची चावी गायब... गोळीबार करून खून केल्याचा संशय सुरुवातीला व्यक्त झाला. पण हत्यार कोणते, खून कोणी केला आणि त्यामागचे कारण काय, असे अनेक प्रश्न होते. अखेर मृताच्या मोबाइलवरील फोन कॉलच्या 'क्लू'वरून तळेगाव दाभाडे पोलिसांनी संशयितांपर्यंत पोहोचत खुनाचा उलगडा केला.

आरएनआय : MAHMAR/2021/85884 | शुक्रवार, दि. २१ ऑगस्ट २०२६ | वर्ष - १ | अंक - ३२३ | पाने - ४ | पुणे/पिंपरी-चिंचवड

सारांश वृत्त

मुलांनी आई-वडिलांचा सांभाळ केला नाही? घर सोडण्याचा आदेश! सर्वोच्च न्यायालयाचा थेट इशारा

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

मुंबई : वृत्तसंस्था

वृद्ध आई-वडिलांची सेवा, सुरक्षितता आणि सन्मान ही केवळ कौटुंबिक जबाबदारी नाही, तर कायद्यानेही संरक्षित केलेली जबाबदारी आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने गुरुवारी दिलेल्या महत्त्वपूर्ण निकालातून हे पुन्हा स्पष्ट झाले आहे. मुलांनी किंवा नातेवाईकांनी वृद्ध पालकांची काळजी घेण्यास नकार दिला, त्यांचा छळ केला किंवा त्यांना असुरक्षित केले, तर त्यांना घरातून बाहेर जाण्याचे आदेश दिले जाऊ शकतात.

लखनौचे रहिवासी रवी कांत गुप्ता यांच्या प्रकरणात सर्वोच्च न्यायालयाने अलाहाबाद उच्च न्यायालयाचा निर्णय रद्द केला. न्यायमूर्ती पी. एस. नरसिंह आणि न्यायमूर्ती आलोक आराधे यांच्या खंडपीठाने स्पष्ट केले की, पालक आणि ज्येष्ठ नागरिकांचे निर्वाह व कल्याण अधिनियम, २००७ अंतर्गत स्थापन करण्यात आलेल्या निर्वाह न्यायाधिकरणाला ज्येष्ठ नागरिकांच्या सुरक्षितता, प्रतिष्ठा आणि कल्याणासाठी आवश्यक असल्यास मुलांना किंवा नातेवाईकांना मालमत्ता रिकामी करण्याचे आदेश देण्याचा अधिकार आहे.

या निर्णयाचा संदेश स्पष्ट आहेवृद्ध पालकांच्या मालमत्तेवर हक्क सांगायचा असेल, तर त्यांची जबाबदारीही स्वीकारावी लागेल.

आज अनेक कुटुंबांमध्ये वृद्ध पालक स्वतःच्या घरातच दुर्लक्षित, अपमानित किंवा असुरक्षित असल्याच्या तक्रारी समोर येतात. पालकांची संपत्ती हवी, पण पालक नकोतही मानसिकता न्यायालयाने थेट नाकारली आहे.

मात्र या निर्णयाची अंमलबजावणीही तितकीच महत्त्वाची आहे. कायदा कागदावर मजबूत असून उपयोग नाही; न्यायाधिकरणांनी तक्रारींची जलद आणि निष्पक्ष सुनावणी केली पाहिजे. घराचा वारसा मागण्यापूर्वी कर्तव्याचा वारसा जपाकारण वृद्धत्व म्हणजे अपमान सहन करण्याची शिक्षा नाही.

जनआंदोलनावर लाठी, आता चौकशीची समिती! अमित शहांच्या आदेशापर्यंत पोहोचणार का न्यायालय? की जनरेशन झेडला पुन्हा रस्त्यावर उतरावे लागणार?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

नवी दिल्ली : वृत्तसंस्था

जंतर-मंतर आणि देशातील इतर ठिकाणी विद्यार्थ्यांच्या आंदोलनादरम्यान झालेल्या हिंसाचाराची स्वतंत्र चौकशी करण्यासाठी सर्वोच्च न्यायालयाने पाच सदस्यीय उच्चाधिकार चौकशी समिती स्थापन केली आहे. २० ऑगस्ट २०२६ रोजी दिलेल्या या निर्णयामुळे पोलिस आणि निमलष्करी दलांनी आंदोलकांवर केलेल्या कथित अतिरेकी आणि असमप्रमाण बळाच्या वापरासोबतच, आंदोलकांकडून सुरक्षा कर्मचाऱ्यांवर झालेल्या कथित हिंसाचाराची आणि त्यातील जखमांचीही चौकशी होणार आहे.

समितीचे अध्यक्षपद सर्वोच्च न्यायालयाचे माजी न्यायमूर्ती आर. सुभाष रेड्डी यांच्याकडे देण्यात आले आहे. त्यांच्यासोबत पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयाचे माजी मुख्य न्यायमूर्ती रवी शंकर झा, दिल्ली उच्च न्यायालयाच्या माजी न्यायमूर्ती शालिंदर कौर, केंद्रीय अन्वेषण विभागाचे माजी संचालक ऋषी कुमार शुक्ला आणि मेघालयचे निवृत्त पोलीस महासंचालक डॉ. एल. आर. बिश्नोई यांचा समावेश आहे. म्हणजेच समितीत न्यायव्यवस्था, तपास यंत्रणा आणि पोलीस प्रशासनाचा अनुभव असलेले अधिकारी आहेत. सविस्तर वृत्तऋश्व

पण आता खरी कसोटी समितीची आहे. चौकशी फक्त किती दगड फेकले गेले, किती पोलिस जखमी झाले आणि किती आंदोलकांवर बळाचा वापर झाला, इथपर्यंतच थांबणार आहे का? की आदेशाची साखळी कुठून सुरू झाली, हा मूलभूत प्रश्नही तपासला जाणार आहे?

जर पोलिस किंवा निमलष्करी दलांच्या कारवाईवर गंभीर प्रश्न उपस्थित होत असतील, तर केवळ मैदानावर उपस्थित असलेल्या अधिकाऱ्यांची जबाबदारी निश्चित करून भागणार नाही. आदेश कोणी दिला? कोणत्या परिस्थितीत दिला? कोणत्या अहवालाच्या आधारे दिला? बळाचा वापर करण्याचे निर्देश कुठून आले? आणि कारवाईचे प्रमाण ठरवताना कोणत्या वरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी निर्णय घेतला? या प्रश्नांची उत्तरे मिळाली नाहीत, तर चौकशीचा अहवाल पुन्हा कागदावरची औपचारिकता ठरू शकतो.

विरोधकांकडून केंद्रीय गृहमंत्री अमित शहा यांच्या भूमिकेबाबत प्रश्न उपस्थित केले जाऊ शकतात; मात्र अमित शहा यांनी थेट पोलिसांना अशी कारवाई करण्याचा आदेश दिला, असा निष्कर्ष सध्या उपलब्ध माहितीतून काढता येत नाही. त्यामुळे समितीने आरोप नव्हे, तर पुरावे, आदेशपत्रे, संदेश, दूरध्वनी नोंदी, प्रत्यक्षदर्शींचे जबाब, दृश्यचित्रफिती आणि घटनाक्रम तपासणे अधिक महत्त्वाचे ठरणार आहे.

कारण विद्यार्थ्यांचा प्रश्न साधा आहेआम्ही आंदोलन केले म्हणून गुन्हेगार झालो का? आणि पोलिसांचा प्रश्नही तितकाच महत्त्वाचा आहेआमच्यावर हिंसा झाली तर आम्ही निष्क्रिय राहायचे का?

म्हणूनच समितीने दोन्ही बाजू तपासणे आवश्यक आहे. पण त्याहून महत्त्वाचे म्हणजे हिंसेचे मूळ कारण आणि आदेशाची खरी साखळी शोधणे.

जर चौकशी वेळेत, पारदर्शकपणे आणि कोणाचाही राजकीय दबाव न स्वीकारता झाली, तर ती जनरेशन झेडला पुन्हा रस्त्यावर उतरण्याची गरजच पडू देणार नाही. पण जर समितीनेही फक्त अहवाल दिला आणि जबाबदारी पुन्हा हवेतच विरली, तर प्रश्न उरेल

न्यायालयाने समिती दिली आहे; आता न्याय मिळणार की विद्यार्थ्यांना पुन्हा आंदोलनच करावे लागणार?

शिंदेंसोबत गेलेले आमदार अपात्र ठरणार? अध्यक्षांवर विश्वास नाही, आता सर्वोच्च न्यायालयाकडेच शेवटची आशा!

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

मुंबई : प्रतिनिधी

महाराष्ट्रातील सत्तासंघर्षाला पुन्हा एकदा सर्वोच्च न्यायालयाच्या सुनावणीने धार आली आहे. उद्धव ठाकरे गटाचे ज्येष्ठ वकील देवदत्त कामत यांनी शिंदे गटातील आमदारांच्या अपात्रतेवर जोरदार युक्तिवाद करताना काही परिस्थितींमध्ये न्यायालय स्वतः आमदारांना अपात्र ठरवू शकते, असा दावा केला आहे.

ठाकरे गटाचा मुख्य आक्षेप विधानसभा अध्यक्षांच्या निर्णय प्रक्रियेवर आहे. पक्षाच्या भूमिकेविरोधात बंड करून शिंदे गटासोबत जाण्याची कृती ज्या दिवशी झाली, त्याच दिवसापासून संबंधित आमदारांचे सदस्यत्व संपल्याचा कायदेशीर निष्कर्ष न्यायालय काढू शकते, असा युक्तिवाद कामत यांनी केला. अपात्रतेचा निर्णय उशिरा झाल्याने संबंधित आमदारांनी त्या काळात राजकीय पदे आणि फायदे उपभोगले, असा मुद्दाही त्यांनी उपस्थित केला.

सर्वोच्च न्यायालयाने मात्र महत्त्वाचा प्रश्न उपस्थित केला आहेविधानसभा अध्यक्षांच्या अधिकारक्षेत्रात न्यायालय थेट प्रवेश करून आमदारांना अपात्र ठरवू शकते का?

इथेच महाराष्ट्राच्या सत्तासंघर्षाचा खरा पेच आहे. ठाकरे गटाच्या मते, विधानसभा अध्यक्षांनी निर्णय घेण्यास विलंब केला आणि सर्वोच्च न्यायालयाला दोन वेळा हस्तक्षेप करावा लागला. अखेर जानेवारी २०२४ मध्ये निर्णय झाला; मात्र त्यावरही ठाकरे गटाने प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले.

आता प्रश्न केवळ कोणाचा आमदारकीचा हक्क राहिलेला नाही. प्रश्न आहेपक्षांतराला राजकीय बक्षीस मिळणार की संविधानातील पक्षांतरबंदी कायद्याला अर्थ उरणार?

सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय महाराष्ट्रापुरता मर्यादित राहणार नाही. तो भविष्यातील प्रत्येक पक्षांतर, प्रत्येक बंड आणि प्रत्येक आमदाराच्या अपात्रतेसाठी नवा न्यायिक मापदंड ठरवू शकतो.

आता महाराष्ट्र पाहतोयअंतिम शिक्का अध्यक्षांचा की सर्वोच्च न्यायालयाचा?

'लाडकी बहीण'वर दर महिन्याला नवा खुलासा का? सरकारला योजना चालवायची आहे की तिचीच भीती वाटतेय?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

मुंबई : प्रतिनिधी

'मुख्यमंत्री माझी लाडकी बहीण' योजना महाराष्ट्राच्या राजकारणातील सर्वात मोठ्या राजकीय मुद्द्यांपैकी एक बनली आहे. पण आता या योजनेतील लाभार्थी महिलांपेक्षा सरकारकडून दर काही दिवसांनी होणारे नवे खुलासेच चर्चेत येऊ लागले आहेत. १ कोटी ६५ लाख महिलांची पात्रता कायम असल्याचे मुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस सांगतात; त्याचवेळी ९२ लाख लाभार्थी अपात्र ठरल्याचेही स्पष्ट करतात. मग प्रश्न असादर महिन्याला या योजनेबाबत नवी चिंता, नवा आकडा आणि नवे स्पष्टीकरण का?

मुख्यमंत्र्यांच्या म्हणण्यानुसार, योजनेच्या नियमांनुसार पात्रता तपासल्यानंतर मोठ्या प्रमाणावर ई-केवायसी करण्यात आली. वारंवार संधी देऊनही ज्यांनी ई-केवायसी केली नाही, तसेच कुटुंबातील आयकरदाते, काही सरकारी कर्मचारी आणि नियमांमध्ये न बसणारे लाभार्थी यांना योजनेतून वगळण्यात आले. काही पुरुष लाभार्थ्यांकडून पैसे वसूल करण्याची प्रक्रिया सुरू असल्याचेही त्यांनी सांगितले.

मात्र इथेच सरकारला काही मूलभूत प्रश्न विचारावे लागतील. योजना सुरू करताना पात्रतेची काटेकोर तपासणी का झाली नाही? लाखो महिलांना आधी पैसे देऊन नंतर पात्रता तपासण्याची वेळ का आली? आणि जर आता १०० टक्के पडताळणी पूर्ण झाली असेल, तर पुढे पुन्हा नवे आकडे किंवा नवी छाटणी होणार नाही, याची हमी सरकार देणार का?

योजना बंद होणार नाही, पैसे नियमित मिळत राहतील, असे मुख्यमंत्री सांगतात. पण लाभार्थ्यांच्या मनातील भीती केवळ आश्वासनाने संपत नाही. महिन्याला पैसे येतील की नाही, नाव यादीत राहील की नाही, ई-केवायसीमध्ये पुन्हा काही त्रुटी निघेल काही अनिश्चितता संपवण्यासाठी सरकारने स्पष्ट आणि कायमस्वरूपी नियम सांगणे गरजेचे आहे.

कारण ही केवळ निवडणुकीची घोषणा नाही; लाखो महिलांच्या आर्थिक नियोजनाशी जोडलेली योजना आहे.

सरकारने 'लाडकी बहीण'ला राजकीय मुद्दा बनवण्याऐवजी प्रशासकीय स्थैर्य द्यावे. दर महिन्याला स्पष्टीकरण देण्याची वेळ येत असेल, तर प्रश्न महिलांचा नाहीसरकारच्या नियोजनाचा आहे.

योगींच्या 'गँगस्टर मॉडेल'ला सर्वोच्च न्यायालयाचा धक्का! निवडणुकीआधी कायद्याच्या चौकटीवरच प्रश्नचिन्ह?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लखनऊ : वृत्तसंस्था

उत्तर प्रदेशात कायदा आणि सुव्यवस्थेचा चेहरा म्हणून योगी आदित्यनाथ सरकारने ज्या कठोर कायद्यांचा राजकीय आत्मविश्वासाने वापर केला, त्यापैकी उत्तर प्रदेश गँगस्टर्स अँड अँटी-सोशल ॲक्टिव्हिटीज प्रिव्हेन्शन ॲक्ट, १९८६वर सर्वोच्च न्यायालयाने गुरुवारी, २० ऑगस्ट २०२६ रोजी अत्यंत गंभीर प्रश्न उपस्थित केला. न्यायालयाने या कायद्याला स्टिलबॉर्न, म्हणजेच स्वतंत्र गुन्हाच निर्माण न करणारा कायदा, असे संबोधले. हा निर्णय योगी सरकारच्या कायदा-सुव्यवस्था मॉडेलसाठी मोठा कायदेशीर आणि राजकीय धक्का मानला जात आहे.

न्यायमूर्ती जे. बी. पार्डीवाला आणि न्यायमूर्ती के. विनोद चंद्रन यांच्या खंडपीठाने स्पष्ट केले की, एखाद्या व्यक्तीला 'गँगस्टर' म्हणून लेबल लावणे हा स्वतःमध्ये स्वतंत्र गुन्हा ठरू शकत नाही. या कायद्यात 'गँग' आणि 'गँगस्टर'च्या व्याख्या आहेत; मात्र त्या आधारावर स्वतंत्र गुन्हा निर्माण होत नाही आणि शिक्षा देण्यासाठी स्वतंत्र दंडनीय अपराध आवश्यक असतो. न्यायालयाने संविधानातील अनुच्छेद २०(१) मधील मूलभूत तत्त्वाचा आधार घेत गुन्हा नसताना शिक्षा नाही हा सिद्धांत अधोरेखित केला.

याहून गंभीर प्रश्न न्यायालयाने 'गँग चार्ट'च्या वापराबाबत उपस्थित केला. एखाद्या व्यक्तीचे नाव गँग चार्टमध्ये टाकले, त्यावरूनच कारवाई, कोठडी, खटला आणि पुढील शिक्षा सुरू राहू शकते, अशी रचना कायद्यात निर्माण झाल्याचे न्यायालयाने नमूद केले. म्हणजे आधी 'गँगस्टर' ठरवा आणि नंतर त्याच लेबलच्या आधारावर कायदेशीर कारवाई कराअशी प्रक्रिया नागरिकांच्या स्वातंत्र्यासाठी धोकादायक ठरू शकते, असा न्यायालयाच्या निरीक्षणाचा गाभा आहे.

विशेष म्हणजे हे प्रकरण दोन वकिलांविरोधातील कारवाईशी संबंधित होते. बार असोसिएशनच्या निवडणुकीशी संबंधित वादातून त्यांच्यावर या कायद्याखाली गुन्हा दाखल करण्यात आला होता. सर्वोच्च न्यायालयाने त्यांच्या विरोधातील कार्यवाही रद्द केली. मात्र येथे एक महत्त्वाची कायदेशीर मर्यादा लक्षात घ्यावी लागेलन्यायालयाने या कायद्याची घटनात्मक वैधता अंतिमतः रद्द केलेली नाही. निर्णयाचा आधार असा आहे की विद्यमान स्वरूपात हा कायदा स्वतंत्र गुन्हा निर्माण करत नाही. इतर दंडनीय कायद्यांखालील आरोप मात्र सुरू राहू शकतात.

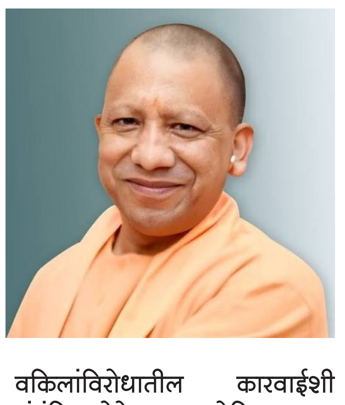

पण राजकीय परिणामांकडे दुर्लक्ष करता येणार नाही. उत्तर प्रदेशातील आगामी निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर योगी सरकारची 'कठोर कारवाई' ही राजकीय प्रतिमा राहणार की न्यायालयीन कसोटीवर तिचे पुनर्मूल्यांकन होणार, हा मोठा प्रश्न आहे. बुलडोझर, गँगस्टर कायदा आणि कठोर कारवाई यांची राजकीय भाषा जोरात होती; आता सर्वोच्च न्यायालयाने त्या भाषेला संविधान आणि फौजदारी कायद्याच्या व्याकरणाची आठवण करून दिली आहे.

कायद्याची कठोरता ही त्याच्या नावात नसते; ती त्याच्या वैधतेत, स्पष्टतेत आणि न्याय्य अंमलबजावणीत असते. निवडणुकीआधी योगी सरकारसमोर आता प्रश्न फक्त गुन्हेगारी रोखण्याचा नाहीतर कठोर दिसणारा कायदा न्यायालयीन कसोटीवर टिकतो का, याचे उत्तर देण्याचा आहे.

शाळेच्या बंद खोलीत जातीय अपमान झाला, तर शिक्षणव्यवस्थेची जबाबदारी कुठे? सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयाने उभे केलेले गंभीर प्रश्न

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

मुंबई : प्रतिनिधी

शाळा म्हणजे केवळ वर्गखोल्या, परीक्षा आणि निकालांची जागा नाही. ती मुलांना समानता, सन्मान, संविधान आणि माणुसकी शिकवण्याची पहिली संस्था आहे. त्यामुळे शाळेच्या व्यवस्थापनाशी संबंधित एखाद्या वादात जातीय अपमानाचे आरोप समोर आले, तर प्रश्न फक्त एका फौजदारी कलमाचा राहत नाही; प्रश्न असतो तो शिक्षणव्यवस्थेच्या संस्कारांचा. २० ऑगस्ट २०२६ रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने रामकृष्ण चौहान विरुद्ध उत्तर प्रदेश राज्य या प्रकरणात अनुसूचित जाती-जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायद्याच्या कलम ३(१)(ॲ) आणि ३(१)**(s)** अंतर्गत सुरू असलेली कार्यवाही रद्द केली. मात्र या निर्णयाने शिक्षणव्यवस्थेकडे अधिक बारकाईने पाहण्याची गरज निर्माण केली आहे.

प्रकरण एका शाळेच्या व्यवस्थापकाभोवती फिरते. दोन विद्यार्थ्यांमध्ये झालेल्या भांडणानंतर त्यांच्या वडिलांनी शाळेच्या व्यवस्थापकाकडे धाव घेतली. त्यानंतर वाद, मारामारी आणि जातीय अपशब्द वापरल्याचा आरोप करण्यात आला. या प्रकरणात अनुसूचित जाती-जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायद्यासह इतर फौजदारी कलमांखाली गुन्हा दाखल झाला. त्याच दिवशी व्यवस्थापकाच्या पत्नीनेही प्रतितक्रार दाखल करून शाळेच्या कार्यालयात तिच्याशी गैरवर्तन आणि मारहाणीचा आरोप केला.

सर्वोच्च न्यायालयासमोर मात्र एक अत्यंत महत्त्वाचा कायदेशीर प्रश्न होताजातीय अपशब्द ज्या ठिकाणी बोलले गेले, ते ठिकाण 'सार्वजनिक दृष्टीक्षेपात' होते का? न्यायालयाने स्पष्ट केले की कलम ३(१)(ॲ) आणि ३(१)**(s)** लागू होण्यासाठी कथित जातीय अपमान 'सार्वजनिक दृष्टीक्षेपात' झालेला असणे आवश्यक आहे. बंद खोलीत, सार्वजनिक प्रवेश किंवा उपस्थिती नसताना झालेला कथित प्रकार या विशिष्ट कलमांच्या आवश्यक घटकांची पूर्तता करत नाही. शाळेच्या परिसरात शिक्षक उपस्थित होते, एवढ्यानेच ते अपशब्द त्यांनी ऐकले किंवा घटना त्यांच्या सार्वजनिक दृष्टीक्षेपात घडली, असे सिद्ध होत नाही, असे न्यायालयाने नमूद केले.

पणइथेचशिक्षणव्यवस्थेसमोरचा खरा प्रश्न सुरू होतो. कायद्याचा निकष 'सार्वजनिक दृष्टीक्षेप' असू शकतो; पण शाळेचा नैतिक निकष त्यापेक्षा मोठा असायला नको का? एखाद्या बंद कार्यालयात विद्यार्थी, पालक किंवा शिक्षकाचा अपमान झाला, तर दरवाजा बंद असल्यामुळे शाळेची जबाबदारीही बंद होते का? कायद्याची विशिष्ट तरतूद लागू होत नाही, याचा अर्थ शाळेतील वर्तन स्वीकारार्ह ठरते, असा अजिबात अर्थ नाही. सर्वोच्च न्यायालयानेही या प्रकरणातील इतर फौजदारी आरोपांची कार्यवाही सुरू राहू शकते, हे स्पष्ट केले आहे.

आज शिक्षणव्यवस्थेत शाळेची शिस्त, व्यवस्थापनाचा अधिकार आणि विद्यार्थ्यांच्या तसेच पालकांच्या सन्मानाचा प्रश्न वारंवार समोर येतो. अशा परिस्थितीत प्रत्येक शाळेत स्पष्ट तक्रार निवारण यंत्रणा, स्वतंत्र चौकशी प्रक्रिया, शिक्षक आणि व्यवस्थापनासाठी संवेदनशीलता प्रशिक्षण आणि जातीय भेदभावाविरोधातील शून्य-सहनशीलता धोरण असणे आवश्यक आहे. कारण विद्यार्थ्यांना संविधान वर्गात शिकवून कार्यालयाच्या बंद दरवाजाआड त्याच्या मूल्यांची परीक्षा घेता येणार नाही. या निर्णयाचा अर्थ **SC/ST** कायद्याची धार बोथट करणे असा घेणे चुकीचे ठरेल. उलट, सर्वोच्च न्यायालयाने फौजदारी कायद्यातील आवश्यक घटक सिद्ध झाले पाहिजेत, यावर भर दिला आहे. मात्र शिक्षणसंस्थांनी या निर्णयातून आणखी मोठा धडा घ्यायला हवाजातीय अपमान सार्वजनिक ठिकाणी झाला कीच गंभीर असतो, असा संदेश शाळांनी देऊ नये; तो कुठेही झाला तरी तो शिक्षणाच्या मूलभूत मूल्यांवरचा हल्ला आहे.

शाळेचा दरवाजा विद्यार्थ्यांसाठी ज्ञानाकडे उघडतो; तो जातीय भेदभावासाठी बंद पडू नये. सर्वोच्च न्यायालयाने कायद्याची सीमा स्पष्ट केली आहे. आता शिक्षण विभाग, शाळा व्यवस्थापन आणि समाजाने आपली नैतिक सीमा किती मोठी ठेवायची, हा खरा प्रश्न आहे.

संपादकीय

‘वंदे मातरम’वर भाजपचा मालकी हक्क? राष्ट्रगीतावर राजकीय कब्जा करण्याचा प्रयत्न कितपत योग्य?

‘वंदे मातरम’ म्हटले की देशभक्ती, स्वातंत्र्यलढा आणि भारतमातेची प्रतिमा डोळ्यांसमोर उभी राहते. बंकिमचंद्र चट्टोपाध्याय यांनी लिहिलेल्या या गीताला भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात ऐतिहासिक स्थान आहे. मात्र आज प्रश्न असा उपस्थित केला जात आहे की, ‘वंदे मातरम’वर भाजपचा मालकी हक्क आहे का? उत्तर स्पष्ट आहेनाही! ‘वंदे मातरम’ कोणत्याही राजकीय पक्षाची, व्यक्तीची, कंपनीची किंवा खासगी संस्थेची मालमत्ता नाही. ते भारताच्या राष्ट्रीय आणि सांस्कृतिक वारशाचा भाग आहे.

‘वंदे मातरम’ची निर्मिती बंकिमचंद्र चट्टोपाध्याय यांनी केली. हे गीत त्यांच्या ‘आनंदमठ’ या कादंबरीत समाविष्ट झाले आणि पुढे भारतीय स्वातंत्र्यलढ्याचे प्रेरणागीत बनले. ब्रिटिश सत्तेविरुद्ध लढणाऱ्या असंख्य स्वातंत्र्यसैनिकांच्या मनात या गीताने राष्ट्रभावनेची ज्योत पेटवली. म्हणजेच ‘वंदे मातरम’चा इतिहास कोणत्याही आजच्या राजकीय पक्षापेक्षा कितीतरी जुना आहे.

म्हणूनच एखाद्या पक्षाने ‘वंदे मातरम’चा उच्चार केला म्हणून त्यावर त्या पक्षाचा अधिकार निर्माण होत नाही. ज्या प्रकारे तिरंगा कोणत्याही पक्षाचा नसतो, संविधान कोणत्याही पक्षाची खासगी मालमत्ता नसते, त्याचप्रमाणे राष्ट्रीय प्रतीकांवरही पक्षीय मालकी सांगता येत नाही.

इथेच भारतीय राजकारणातील एक गंभीर विरोधाभास समोर येतो. देशभक्तीची प्रमाणपत्रे वाटण्याचा अधिकार कोणाला दिला? ‘वंदे मातरम’ म्हटले तर देशभक्त आणि न म्हटले तर देशद्रोहीअशी विभागणी करणे लोकशाहीसाठी धोकादायक आहे. राष्ट्रप्रेम हे घोषणांच्या आवाजाने मोजता येत नाही. एखाद्या नागरिकाने राष्ट्रगीत, राष्ट्रगीतासमान सन्मान असलेल्या राष्ट्रीय गीताचा किंवा राष्ट्रध्वजाचा आदर कोणत्या पद्धतीने व्यक्त केला, यावर त्याची देशभक्ती ठरवणे ही लोकशाही मूल्यांची अवहेलना ठरू शकते.

इतिहासाचा आणखी एक महत्त्वाचा धडा असा आहे की, ‘वंदे मातरम’चा वारसा भारतीय समाजाच्या सामूहिक संघर्षातून तयार झाला आहे. स्वातंत्र्यसैनिक, साहित्यिक, विद्यार्थी, सामान्य नागरिकअनेकांनी या गीताला आपल्या संघर्षाचा आवाज बनवले. त्यामुळे त्याचे श्रेय किंवा राजकीय भांडवल एका पक्षाच्या खात्यात जमा करण्याचा प्रयत्न इतिहासालाच संकुचित करण्यासारखा आहे.

कॉपीराइटच्या दृष्टीनेही १९व्या शतकात निर्माण झालेल्या मूळ साहित्यकृतीवर आज एखाद्या राजकीय पक्षाचा खासगी मालकी हक्क असण्याचा प्रश्नच निर्माण होत नाही. मात्र ‘कॉपीराइट नाही’ आणि ‘राष्ट्रीय दर्जा’ या दोन वेगळ्या कायदेशीर बाबी आहेत, हेही स्पष्ट ठेवणे आवश्यक आहे. ‘वंदे मातरम’ला राष्ट्रगीताचा नव्हे, तर ‘राष्ट्रीय गीताचा’ दर्जा आहे; भारताचे राष्ट्रगीत ‘जन गण मन’ आहे. २४ जानेवारी १९५० रोजी संविधान सभेने ‘वंदे मातरम’ला ‘जन गण मन’बरोबर समान सन्मान देण्याची भूमिका स्पष्ट केली होती.

म्हणून ‘वंदे मातरम’वरून राजकीय संघर्ष उभा करण्यापेक्षा त्यामागचा इतिहास समजून घेणे अधिक महत्त्वाचे आहे. देशभक्ती ही कोणत्याही पक्षाच्या कार्यालयात नोंदणीकृत मालमत्ता नाही. ती नागरिकांच्या मनातील भावना आहे. आज गरज आहे ती ‘वंदे मातरम’ला पक्षीय घोषणेत अडकवण्याची नाही, तर त्याच्या इतिहासातील स्वातंत्र्य, त्याग आणि राष्ट्रनिर्मितीचा अर्थ समजून घेण्याची. भाजपला ‘वंदे मातरम’ म्हणण्याचा पूर्ण अधिकार आहे; पण त्याच वेळी काँग्रेस, डाव्या पक्षांपासून ते सामान्य नागरिकांपर्यंत प्रत्येक भारतीयालाही त्याच्यावर तितकाच अधिकार आहे. कारण शेवटी प्रश्न ‘वंदे मातरम’ कोण म्हणते हा नाही; प्रश्न आहे‘वंदे मातरम’च्या नावाने देशभक्तीवर कोण मालकी हक्क सांगणार? उत्तर एकचभारताच्या राष्ट्रीय वारशावर कोणत्याही राजकीय पक्षाची मालकी नाही. ‘वंदे मातरम’ हे सत्तेचे नव्हे, तर जनतेचे आहे.

मोशी कचरा डेपो प्रकरणात बीव्हीजीच्या कामकाजावर गंभीर प्रश्नचिन्ह!

वजन फेरफार, कामगारांच्या वेतनातील अनियमितता आणि कचरा वर्गीकरणातील अपयश; चौकशी समितीच्या अहवालाने प्रशासनाच्या भूमिकेवरही सवाल

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**

पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेच्या मोशी कचरा डेपोतील कचरा व्यवस्थापनाच्या कामावरून कंत्राटदार भारत विकास ग्रुप (इतऋ) कंपनीच्या कार्यपद्धतीवर गंभीर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले आहे. कंपनीच्या कामकाजाबाबत करण्यात आलेल्या अंतर्गत चौकशीमध्ये वजन काट्यांतील कथित फेरफार, कामगारांना किमान वेतन न मिळणे, झऋव एड्खउ मधील अनियमितता तसेच ओला-सुका कचरा वर्गीकरण आणि वाहतुकीतील त्रुटींसह अनेक गंभीर बाबी समोर आल्याचा दावा करण्यात आला आहे.

या प्रकरणाची चौकशी करण्यासाठी नेमण्यात आलेल्या त्रिसदस्यीय समितीच्या अहवालामुळे पालिका प्रशासनाच्या कारभारावरही प्रश्न उपस्थित झाले आहेत. कंपनीविरोधात कठोर कारवाईची मागणी यापूर्वीच तत्कालीन लोकप्रतिनिधींनी केली होती. मात्र, कथित अनियमितता समोर आल्यानंतरही कंपनीला केवळ दंड करून सुधारण्याची संधी देण्यात आली का, असा सवाल आता उपस्थित होत आहे.

वजन काट्यांतील फेरफाराचा आरोप

तत्कालीन अतिरिक्त आयुक्त प्रवीण अष्टीकर यांच्या चौकशी अहवालात मोशी कचरा डेपोवरील डिजिटल वजन काट्यांच्या प्रणालीबाबत गंभीर निरीक्षणे नोंदविल्याचे सांगितले जाते. कचऱ्याच्या गाड्यांचे वजन वाढवून दाखवण्यासाठी कचऱ्यामध्ये माती, राडारोडा आणि दगड-धोंडे आणले जात असल्याचा आरोप करण्यात आला आहे.

वजनाच्या आधारे कंत्राटदाराला देयके होत असल्याने या प्रकारामुळे महानगरपालिकेचे आर्थिक नुकसान झाले असण्याची शक्यता व्यक्त करण्यात आली आहे. त्यामुळे या संपूर्ण व्यवहाराचे थर्ड पार्टी ऑडिट करण्याची शिफारस करण्यात आल्याचे सांगण्यात येते.

कामगारांच्या हक्कांवरही प्रश्न

तत्कालीन अतिरिक्त आयुक्त तानाजी शितोले यांच्या अहवालात कामगारांच्या वेतन आणि सामाजिक सुरक्षेशी संबंधित गंभीर अनियमिततांचा उल्लेख असल्याचा दावा आहे.

महापालिकेकडून कामगारांच्या नावाने पूर्ण रक्कम घेतली जात असताना प्रत्यक्ष काम करणाऱ्या कर्मचाऱ्यांना किमान वेतन मिळत नसल्याची बाब चौकशीत समोर आल्याचे सांगितले जाते. त्याचबरोबर भविष्य निर्वाह निधी (झऋ) आणि एड्खउ संदर्भातही अनियमितता आढळल्याचा आरोप आहे.

यानंतर कामगारांचे वेतन थेट त्यांच्या बँक खात्यात एउड पद्धतीने जमा करण्याची व्यवस्था करण्यात आली. मात्र, या संपूर्ण प्रक्रियेत प्रत्यक्षात किती कामगार होते आणि त्यांच्या नावाने किती रक्कम अदा करण्यात आली, याची सखोल चौकशी होणे आवश्यक असल्याची मागणी होत आहे.

ओला-सुका कचरा वेगळा करण्यात अपयश?

मुख्य आरोग्य अधिकारी डॉ. के. अनिल रॉय यांच्या अहवालात कचरा वर्गीकरण आणि वाहतुकीच्या पद्धतीवरही गंभीर आक्षेप नोंदविल्याचे सांगितले जाते.

करारातील अटींनुसार आवश्यक असलेली यंत्रसामग्री आणि वाहने प्रत्यक्ष कामाच्या ठिकाणी उपलब्ध नसल्याचे निरीक्षण करण्यात आल्याचा दावा आहे. शहरातून ओला आणि सुका कचरा स्वतंत्रपणे संकलित करण्याच्या प्रक्रियेतही अपेक्षित कार्यक्षमता दिसून आली नसल्याचे अहवालात नमूद असल्याचे सांगितले जाते.

याशिवाय कचरा वाहून नेणाऱ्या वाहनांवर योग्य प्रकारे ताडपत्री न लावल्यामुळे रस्त्यावर घाण पाणी आणि लिचेट गळत असल्याने नागरिकांच्या आरोग्याचा प्रश्न निर्माण झाल्याचेही नमूद करण्यात आले आहे.

कंपनीवर कारवाई झाली की केवळ दंडाचा फार्स?

सर्वात गंभीर प्रश्न मात्र प्रशासनाच्या भूमिकेबाबत उपस्थित होत आहे. कंपनीच्या कामकाजात गंभीर अनियमितता आढळल्याचा दावा होत असताना, तिला काळ्या यादीत टाकण्याऐवजी दंड आणि सुधारण्याची संधी देण्यात आली का, याची चौकशी करण्याची मागणी आता जोर धरत आहे.

महापालिकेच्या पैशांचा वापर, कंत्राटाच्या अटींचे पालन, कामगारांचे हक्क आणि शहराच्या आरोग्याशी संबंधित बाबींचा प्रश्न असल्याने या प्रकरणाची केवळ प्रशासकीय चौकशी न करता स्वतंत्र आर्थिक व तांत्रिक ऑडिट करण्याची गरज व्यक्त होत आहे.

मोशी कचरा डेपोतील या कथित अनियमिततेमुळे अखेर जबाबदार कोण, महानगरपालिकेचे किती नुकसान झाले आणि संबंधित कंत्राटदारावर आजवर नेमकी कोणती कारवाई झाली, याची उत्तरे नागरिकांना मिळणार का, हा आता सर्वात मोठा प्रश्न आहे.

पीएमआरडीएमध्ये बदलीचा खेळ जोरात; पदोन्नती मिळूनही अधिकारी कनिष्ठ पदांवरच!

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**

पुणे/पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

पुणे महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरणाच्या **(PMRDA)** विकास परवानगी विभागातील अधिकाऱ्यांच्या अंतर्गत बदल्यांचा गोंधळ पुन्हा चर्चेत आला आहे. काही अधिकाऱ्यांना वरिष्ठ पदांवर पदोन्नती मिळाल्यानंतरही त्यांना कनिष्ठ पदांवरच कार्यरत ठेवण्यात आल्याचे समोर आले आहे. त्यामुळे प्राधिकरणाच्या प्रशासकीय कारभारावर प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले असून, अधिकारी आणि कर्मचारी वर्गात नाराजीचे वातावरण आहे.

पदोन्नतीनंतरही कनिष्ठ पदावर नियुक्ती?

PMRDAमधील काही अधिकाऱ्यांना नियमानुसार वरिष्ठ पदांवर पदोन्नती देण्यात आली आहे. मात्र, पदोन्नती मिळूनही त्यांच्याकडे वरिष्ठ पदाची जबाबदारी सोपविण्यात आलेली नसल्याची चर्चा आहे. त्यामुळे पदोन्नतीचा लाभ मिळाल्यानंतरही संबंधित अधिकाऱ्यांना कनिष्ठ पदांवरच काम करावे लागत असल्याचे चित्र आहे.

दुसरीकडे, काही मर्जीतील अधिकाऱ्यांना महत्त्वाच्या पदांवर कायम ठेवले जात असल्याची चर्चा प्रशासकीय वर्तुळात सुरू आहे. त्यामुळे अंतर्गत बदल्या आणि पदस्थापनांच्या प्रक्रियेत समानता आणि पारदर्शकता पाळली जाते का, असा सवाल उपस्थित केला जात आहे.

‘मलईदार’ पदांभोवती संशयाचे वलय

PMRDAचा विकास परवानगी विभाग हा बांधकाम आणि गृहनिर्माण क्षेत्राशी थेट संबंधित असल्याने अत्यंत महत्त्वाचा विभाग मानला जातो. या विभागातील काही महत्त्वाच्या पदांवर ठराविक अधिकारी दीर्घकाळ कार्यरत असल्याची चर्चा आहे. विशेषतः आर्थिकदृष्ट्या महत्त्वाच्या पदांवर अधिकारी बदलले जात नसल्याने या नियुक्त्यांमागे नेमके कोणते निकष आहेत, असा प्रश्न नागरिक आणि प्रशासकीय वर्तुळातून उपस्थित होत आहे. मात्र, या संदर्भातील आरोपांची अधिकृत पुष्टी झालेली नाही. दरम्यान, पदोन्नती मिळालेल्या अधिकाऱ्यांना त्यांच्या पात्रतेनुसार वरिष्ठ पदाची जबाबदारी मिळणार का, तसेच अंतर्गत बदल्यांमध्ये पारदर्शकता राखली जाणार का, याकडे आता सर्वांचे लक्ष लागले आहे. बदली आणि पदस्थापनांच्या संपूर्ण प्रक्रियेची वरिष्ठ पातळीवरून चौकशी करून नियमांनुसार निर्णय घ्यावा, अशी मागणी होत आहे. **PMRDA** प्रशासन याबाबत काय भूमिका घेते, हे पाहणे महत्त्वाचे ठरणार आहे.

पुणे-लोणावळा तिसऱ्या-चौथ्या रेल्वे मार्गाची कालमर्यादा स्पष्ट करा

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**

पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

पुणे-लोणावळा रेल्वे मार्गावरील तिसऱ्या आणि चौथ्या मार्गिकेच्या कामाला गती देऊन प्रकल्प पूर्ण होण्याची निश्चित कालमर्यादा जाहीर करावी, अशी सूचना शिवसेना खासदार श्रीरंग बारणे यांनी रेल्वे प्रशासनाला केली. तसेच तळेगाव, पिंपरी, देहूरोड आणि चिंचवड स्थानकांवर मेल व एक्स्प्रेस गाड्यांना थांबे देण्याबरोबरच प्रवाशांसाठी अतिरिक्त आरक्षित डब्यांची सुविधा उपलब्ध करून देण्याची मागणी त्यांनी केली.

खासदार श्रीरंग बारणे यांच्या अध्यक्षतेखाली पुणे आणि सोलापूर रेल्वे विभागाची आढावा बैठक झाली. पुणे, मावळ, पिंपरी-चिंचवड आणि सोलापूर विभागातील रेल्वे प्रवाशांच्या सुविधा, सुरक्षितता तसेच विविध प्रलंबित प्रश्नांवर बैठकीत सविस्तर चर्चा करण्यात आली. अमृत भारत स्टेशन योजनेअंतर्गत चिंचवड, आकुर्डी, देहूरोड, तळेगाव आणि लोणावळा स्थानकांवर सुरू असलेल्या कामांमध्ये आवश्यक सुधारणा करून ती कामे वेळेत पूर्ण करावीत, अशी सूचनाही बारणे यांनी केली. बारणे म्हणाले, कामशेत येथील एलजी गेट क्रमांक ४२ जवळील सबवेमध्ये पाणी साचण्याची समस्या कायमस्वरूपी दूर करण्यासाठी आरओबी किंवा योग्य पर्यायी मार्ग उपलब्ध करून द्यावा. मळवली येथील एलजी गेट क्रमांक ३२ वरील प्रलंबित आरओबीचे काम तातडीने पूर्ण करून पर्यायी रस्त्याची दुरुस्ती करावी. केशवनगर-वडगाव गेट क्रमांक ४९ जवळील अंडरपास सुरू करावा. जांभुळवाडी येथील अंडरपासजवळील रस्त्याची दुरुस्ती करून खड्डे आणि पाणी साचण्याची समस्या दूर करावी.

शहराच्या विकासाला गती देण्यासाठी अनुभवी अधिकाऱ्याची साथ हवीच : अभिषेक बारणे

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**

पिंपरी-चिंचवड । प्रतिनिधी

पिंपरी-चिंचवड शहराचा झपाट्याने होत असलेला विस्तार आणि नागरिकांच्या वाढत्या अपेक्षा लक्षात घेता महापालिकेच्या अभियांत्रिकी विभागावर मोठी जबाबदारी आहे. रस्ते, पाणीपुरवठा, उड्डाणपूल तसेच विविध पायाभूत सुविधांची कामे दर्जेदार आणि पारदर्शक पद्धतीने पूर्ण होणे आवश्यक आहे. मनोज सेठीया यांच्यासारखा दांडगा तांत्रिक अनुभव आणि कामाचा उरक असलेला अधिकारी शहर अभियंता म्हणून मिळाल्याने विकासकामांना निश्चितच अधिक गती मिळेल, असा विश्वास स्थायी समितीचे सभापती अभिषेक बारणे यांनी व्यक्त केला.

पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेच्या शहर अभियंता पदाची सूत्रे स्वीकारल्यानंतर मनोज सेठीया यांचा स्थायी समितीच्या वतीने विशेष सत्कार करण्यात आला.

यावेळी बारणे यांनी सेठीया यांच्या कार्यपद्धतीचे आणि प्रशासकीय अनुभवाचे कौतुक केले.

बारणे म्हणाले की, सेठीया यांनी आपल्या सेवाकाळात प्रशासकीय शिस्त आणि कामाचा वेग कायम राखला आहे. शहराच्या कानाकोपऱ्यात सुरू असलेल्या विविध विकासकामांना प्रत्यक्ष जमिनीवर उतरविण्याची मोठी जबाबदारी शहर अभियंत्यांवर असते. त्यांच्या मार्गदर्शनाखाली अभियांत्रिकी विभाग अधिक जोमाने काम करेल आणि नागरिकांना दर्जेदार सुविधा उपलब्ध करून देण्याच्या प्रयत्नांना बळ मिळेल, असा विश्वास त्यांनी व्यक्त केला.

सत्काराला उत्तर देताना शहर अभियंता मनोज सेठीया यांनी पदाधिकारी आणि प्रशासकीय नेतृत्वाने दाखविलेल्या विश्वासाबद्दल कृतज्ञता व्यक्त केली. महापालिकेने सोपविलेली जबाबदारी पूर्ण निष्ठा, प्रामाणिकपणा आणि वेळेच्या अचूकतेने पार पाडणार असल्याची ग्वाही त्यांनी दिली. शहरातील नागरिकांना उत्तम दर्जाच्या सुविधा उपलब्ध करून देणे आणि प्रलंबित विकासकामे तातडीने मार्गी लावणे हे आपले प्रमुख ध्येय असल्याचे सेठीया यांनी सांगितले.

विद्यार्थ्यांना अग्निसुरक्षेचे धडे; पिंपरी अग्निशमन केंद्रात जनजागृती अभियान

■ **दैनिक राज्य लोकतंत्र**

पिंपरी चिंचवड : प्रतिनिधी

पिंपरी-चिंचवड महानगरपालिकेच्या अग्निशमन विभागाच्या वतीने शालेय विद्यार्थ्यांमध्ये अग्निसुरक्षा आणि आपत्ती व्यवस्थापनाबाबत जनजागृती करण्यासाठी विशेष अभियान राबविण्यात येत आहे. या अभियानांतर्गत पिंपळे सौदागर येथील रायका स्कूलच्या विद्यार्थ्यांसाठी पिंपरी मुख्य अग्निशमन केंद्रात अग्निसुरक्षा जनजागृती कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

उप आयुक्त व्यंकटेश दुर्वास यांच्या मार्गदर्शनाखाली आयोजित या उपक्रमात लीडिंग फायरमन नामदेव वाघे यांनी विद्यार्थ्यांना अग्निशमन विभागाची कार्यपद्धती तसेच आपत्कालीन परिस्थितीत अग्निशमन व बचाव पथकांकडून करण्यात येणाऱ्या कार्यवाहीची माहिती दिली.

आपदा मित्र संतोष शेलार, अफसाना पठाण आणि गीतेश बांगरे यांनी विद्यार्थ्यांना अग्निशमन वाहनांची पाहणी करून त्यातील

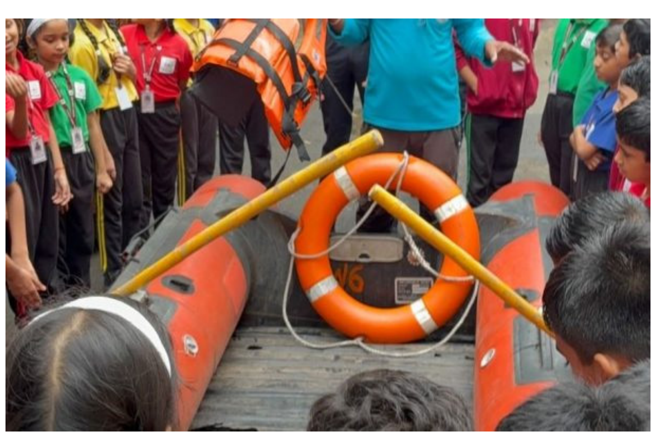

विविध उपकरणे, अग्निशमन साहित्य आणि बचाव साधनांची माहिती दिली. यावेळी विद्यार्थ्यांना प्रत्यक्ष प्रात्यक्षिकही दाखविण्यात आले.

आग लागल्यास घाबरून न जाता प्रसंगावधान राखणे, सुरक्षित ठिकाणी जाणे, धुरापासून स्वतःचा बचाव करणे आणि आपत्कालीन परिस्थितीत योग्य पद्धतीने प्रतिसाद देणे याबाबत विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन करण्यात आले. आग लागल्यास तातडीने १०१ या अग्निशमन विभागाच्या आपत्कालीन क्रमांकावर संपर्क साधावा, असे आवाहनही करण्यात आले. विद्यार्थ्यांनी अग्निशमन केंद्राची पाहणी करत जवानांशी संवाद साधला. अग्निशमन वाहने, उपकरणे आणि बचाव साहित्याबाबत त्यांनी उत्सुकतेने माहिती जाणून घेतली. प्रत्यक्ष पाहणी व संवादामुळे विद्यार्थ्यांना अग्निशमन विभागाचे कार्य जवळून समजून घेण्याची संधी मिळाली. लहान वयातच अग्निसुरक्षा आणि आपत्ती व्यवस्थापनाबाबत योग्य माहिती मिळाल्यास आपत्कालीन परिस्थितीत विद्यार्थी अधिक सजग व जबाबदारीने वागू शकतात. याच उद्देशाने महापालिकेच्या अग्निशमन विभागामार्फत विविध शाळांमध्ये जनजागृतीपर उपक्रम राबविण्यात येत आहेत. या अभियानामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये अग्निसुरक्षा, आपत्ती व्यवस्थापन आणि आपत्कालीन परिस्थितीत योग्य प्रतिसाद देण्याबाबत जागरूकता निर्माण झाली. विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदवत अग्निसुरक्षेचे महत्त्व जाणून घेतले.

दैनिक राज्य लोकतंत्र हे पत्र मुद्रक, प्रकाशक मालक सीमा भिमराव मस्के यांनी जगमित्र प्रिंटर्स अॅण्ड सेल्स कॉर्पोरेशन सुमतीनगर, जालना रोड, बीड येथे छापून कार्यालय दैनिक राज्य लोकतंत्र, राजीव गांधी चौक, कॅनाल रोड, बीड, ता.जि. बीड, ४३११२२ (महाराष्ट्र) येथे प्रकाशित केले. **संपादक** - सीमा मस्के (मोकाशे) । **कार्यकारी संपादक** - सुभाष विलासराव चौरे या अंकात प्रकाशित झालेल्या मजकुरातील मतांशी संपादक सहमत असतीलच असे नाही. न्यायालयीन वाद बीड न्यायकक्षेत. EMAIL- RAJYALOKTANTRA@GMAIL.COM NO.L SB/BEED RNP-206/2024-26

सारांश वृत्त

अवसरी खुर्द येथे अंमली पदार्थांविरोधात जनजागृती; ४५० विद्यार्थ्यांची 'ड्रग्जला नकार'ची शपथ

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

अवसरी खुर्द । प्रतिनिधी

मंचर पोलीस ठाण्याच्या हद्दीतील शासकीय तंत्रनिकेतन महाविद्यालय, अवसरी खुर्द येथे अंमली पदार्थांच्या दुष्परिणामांबाबत जनजागृती कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. यावेळी सुमारे ४०० ते ४५० विद्यार्थी व शिक्षकांनी सहभाग घेत अंमली पदार्थांपासून दूर राहण्याचा संकल्प केला. कार्यक्रमात पोलीस निरीक्षक महादेव वाघमोडे यांनी विद्यार्थ्यांना अंमली पदार्थांच्या सेवनामुळे होणारे शारीरिक, मानसिक, आर्थिक आणि सामाजिक दुष्परिणाम याबाबत सविस्तर मार्गदर्शन केले. व्यसनापासून दूर राहून निरोगी आणि व्यसनमुक्त जीवन जगण्याचे आवाहन त्यांनी विद्यार्थ्यांना केले. 'ड्रग्जमुक्त गाव' अभियानाच्या अनुषंगाने अंमली पदार्थांची विक्री, वाहतूक किंवा सेवनाबाबत कोणतीही माहिती मिळाल्यास ती तातडीने पोलिसांना देण्याचे आवाहन करण्यात आले. अंमली पदार्थांचे समूळ उच्चाटन करण्यासाठी केवळ पोलिसांवर अवलंबून न राहता समाजातील प्रत्येक घटकाने सक्रिय सहभाग घेणे आवश्यक असल्याचे वाघमोडे यांनी सांगितले. कार्यक्रमाच्या शेवटी महाविद्यालयातील शिक्षक आणि विद्यार्थ्यांनी SAY NO TO DRUGS अर्थात अंमली पदार्थविरोधी शपथ घेतली. व्यसनमुक्त समाजाच्या निर्मितीसाठी योगदान देण्याचा निर्धार यावेळी करण्यात आला.

खर्गेंच्या अपमानाविरोधात प्रतिगामी शक्तींविरुद्ध पेटून उठा : उल्हास पवार

संविधानाचा अवमान करणाऱ्यांच्या निषेधार्थ भारतीय संविधान संवर्धन समितीचे पुण्यात धरणे आंदोलन

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे । प्रतिनिधी

उत्तराखंडमध्ये काँग्रेसचे राष्ट्रीय अध्यक्ष आणि राज्यसभेतील विरोधी पक्षनेते मल्लिकार्जुन खर्गे यांचा जातीय आधारावर करण्यात आलेला कथित अपमान हा केवळ एका व्यक्तीचा अपमान नसून सामाजिक समता आणि संविधानिक मूल्यांचा अवमान आहे. अशा प्रतिगामी आणि जातीयवादी प्रवृत्तींविरोधात संविधानवादी नागरिकांनी पेटून उठण्याची गरज आहे, असे प्रतिपादन काँग्रेसचे ज्येष्ठ नेते व विचारवंत उल्हास पवार यांनी केले.

भारतीय संविधान संवर्धन समितीच्या वतीने भारतीय संविधान तसेच मल्लिकार्जुन खर्गे यांचा अपमान करणाऱ्या जातीयवादी प्रवृत्तींच्या निषेधार्थ पुणे जिल्हाधिकारी कार्यालयासमोर धरणे आंदोलन करण्यात आले. या आंदोलनात सर्वपक्षीय संविधानवादी नागरिकांनी मोठ्या संख्येने सहभाग घेतला.

यावेळी माजी आमदार जयदेव गायकवाड, काँग्रेस अनुसूचित जाती विभागाचे पुणे पूर्व विभाग शहराध्यक्ष व आंदोलनाचे मुख्य समन्वयक कुणाल राजगुरू, माजी नगरसेविका लता राजगुरू, विठ्ठल गायकवाड, शैलेंद्र मोरे, संग्राम रोहम, वसंत साळवे, रोहिदास गायकवाड, रवींद्र माळवदकर यांच्यासह विविध पक्षांचे नेते, कार्यकर्ते आणि नागरिक उपस्थित होते.

उल्हास पवार म्हणाले की, मल्लिकार्जुन खर्गे यांनी लहानपणापासून सामाजिक विषमतेचे चटके सोसले आहेत. त्यांच्या कुटुंबावर झालेल्या हिंसक घटनेनंतरही त्यांनी खचून न जाता सार्वजनिक जीवनात मोठे कर्तृत्व सिद्ध केले. भारतीय राजकारणात त्यांनी प्रदीर्घ काळ काम केले असून विविध घटनात्मक आणि महत्त्वाच्या जबाबदाऱ्या सांभाळल्या आहेत. बहुभाषिक, अभ्यासू आणि अनुभवी नेते म्हणून त्यांची ओळख आहे.

खर्गे यांनी राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाच्या नोंदणीपासून त्यांची घटना, उद्दिष्टे आणि पार्श्वभूमी यावर प्रश्न उपस्थित करण्याचे धैर्य दाखवले. सामाजिक आणि राजकीय प्रश्नांवर त्यांनी सातत्याने भूमिका मांडली. अशा नेत्याचा केवळ जातीय ओळखीवरून अपमान केला जात असेल, तर तो संविधानाने दिलेल्या समानतेच्या अधिकारालाच आव्हान आहे. हा प्रकार कदापि सहन केला जाणार नाही, असा इशारा पवार यांनी दिला.

यावेळी जयदेव गायकवाड यांनी काँग्रेसच्या सामाजिक समतेच्या भूमिकेचा उल्लेख केला. काँग्रेसने स्थापनेपासून सामाजिक समतेचा पुरस्कार केला असून, स्वातंत्र्यानंतर अस्पृश्यता निर्मूलनाला महत्त्व देण्यात आले. सामाजिक विषमता दूर करून समताधिष्ठित समाज निर्माण करण्यासाठी पक्षाच्या व्यासपीठावर सातत्याने विचारमंथन झाले आहे. त्यामुळे काँग्रेस हा पुरोगामी विचारांचा पक्ष असल्याचे त्यांनी सांगितले.

सध्याच्या राजकीय परिस्थितीत भारतीय जनता पक्षाला काँग्रेस हाच प्रभावी पर्याय ठरू शकतो. लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते राहुल गांधी यांच्या नेतृत्वाकडे देशातील जनतेने गांभीर्याने पाहण्याची गरज आहे, असेही गायकवाड म्हणाले.

दरम्यान, उत्तराखंडमधील हल्द्वनी येथील रामलीला मैदानावर झालेल्या 'विजय शंखनाथ रॅली' कार्यक्रमासाठी मल्लिकार्जुन खर्गे उपस्थित होते. कार्यक्रमानंतर काही व्यक्तींनी गोमूत्र शिंपडून मैदान शुद्ध केल्याचा दावा करण्यात आला. या कथित कृतीचा निषेध करण्यासाठी पुण्यात प्रातिनिधिक स्वरूपात हे धरणे आंदोलन करण्यात आले.

आंदोलनकर्त्यांनी संविधानातील समता, बंधुता, स्वातंत्र्य आणि सामाजिक न्यायाच्या मूल्यांचे संरक्षण करण्याचा निर्धार व्यक्त केला. जात, धर्म किंवा सामाजिक पार्श्वभूमीच्या आधारावर कोणत्याही व्यक्तीचा अपमान करण्याच्या प्रवृत्तीविरोधात संविधानवादी समाजाने एकजूट होण्याचे आवाहन यावेळी करण्यात आले.

खडकवाडी येथे लष्करी अधिकाऱ्यांची सदिच्छा भेट

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लोणी-धामणी । प्रतिनिधी

खडकवाडी (ता. आंबेगाव) येथील गावचे सुपुत्र सब लेफ्टनंट संकेत पोखरकर यांच्यासह त्यांचे सहकारी सब लेफ्टनंट शौर्य प्रजापती, सब लेफ्टनंट विशेष कुमार, सब लेफ्टनंट प्रभज्योतसिंग आणि सब लेफ्टनंट ललिता यांनी नुकतीच खडकवाडी गावाला भेट दिली.

यावेळी लष्करी अधिकाऱ्यांनी गावातील प्राथमिक व माध्यमिक शाळेला सदिच्छा भेट देऊन शाळेची पाहणी केली. गावातील तरुणांसमोर एकाच वेळी चार लष्करी अधिकारी उपस्थित राहिल्याने त्यांच्यामध्ये देशसेवेची प्रेरणा निर्माण झाली. संकेत पोखरकर यांनी लष्करी सेवेत कार्यरत राहून गावातील तरुणांसमोर आदर्श निर्माण केला आहे, अशी भावना ग्रामस्थांनी व्यक्त केली.

या भेटीमुळे ग्रामस्थांमध्ये आनंदाचे वातावरण निर्माण झाले. यावेळी माजी सरपंच अनिल डोके, पशुधन अधिकारी पवन पोखरकर आणि उपसरपंच आदिनाथ सुक्रे उपस्थित होते. यावेळी सब लेफ्टनंट प्रभज्योतसिंग यांनी खडकवाडी गावातील शाळेचे विशेष कौतुक केले. ते म्हणाले, सरकारी शाळा एवढी सुंदर आणि देखणी पाहून आम्हाला खूप आनंद झाला. आमच्या राज्यातही तुमच्या शाळेसारख्या आदर्श शाळा असाव्यात, अशी इच्छा आहे. पंजाबमध्येही निश्चितच सुंदर शाळा आहेत; मात्र एवढ्या छोट्या गावात इतकी सुंदर आणि उत्कृष्ट शाळा पाहून आम्ही खरोखर भारावून गेलो आहोत.

लष्करी अधिकाऱ्यांच्या या प्रेरणादायी भेटीबद्दल ग्रामस्थांनी समाधान व्यक्त केले. यावेळी गावाच्या वतीने सर्व लष्करी अधिकाऱ्यांचे स्वागत करून त्यांचा सत्कार करण्यात आला.

लोणी-वाफगाव रस्त्यावरील शिकोजीबाबा घाटात पुन्हा बिबट्याचे दर्शन; ग्रामस्थांमध्ये भीती

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

लोणी-धामणी : प्रतिनिधी

लोणी (ता. आंबेगाव) ते वाफगाव रस्त्यावरील शिकोजीबाबा घाट परिसरात पुन्हा बिबट्याचे दर्शन झाल्याने लोणी येथील डोंगरवस्ती तसेच शिरदाळे परिसरात भीतीचे वातावरण निर्माण झाले आहे. बिबट्याच्या वारंवार होणाऱ्या दर्शनामुळे शेतात काम करणारे शेतकरी, गुराखी तसेच या मार्गावरून प्रवास करणारे नागरिक भयभीत झाले आहेत.

दोन दिवसांपूर्वी शिकोजीबाबा घाट परिसरात बिबट्या रस्त्याच्या कडेला मुक्तपणे फिरताना काही शेतकऱ्यांच्या निदर्शनास आला. आदिनाथ तांबे हे लोणीहून शिरदाळे येथे दुपारी एक ते दोन वाजण्याच्या सुमारास चारचाकी वाहनाने जात असताना त्यांना रस्त्याच्या कडेला बिबट्या चालताना दिसला. त्यामुळे परिसरात एकच खळबळ उडाली. याच परिसरात बिबट्याचे वारंवार दर्शन होत असल्याने शेतकरी आणि गुरे राखणारे नागरिक चिंतेत आहेत. दोन दिवसांपूर्वीच रानमळा परिसरातही दिवसाढवळ्या लोणी-रानमळा रस्त्यावर बिबट्या दिसल्याचे ग्रामस्थांनी सांगितले. बिबट्याच्या सततच्या वावरामुळे नागरिकांमध्ये भीतीचे वातावरण असताना वनविभागाकडून या प्रकरणाची गांभीर्याने दखल घेतली जात नसल्याचा आरोप ग्रामस्थांनी केला आहे. परिसरात कार्यरत असलेले वनकर्मचारी नेमकी काय कारवाई करतात, असा सवाल नागरिकांनी उपस्थित केला आहे.

वनकर्मचारी या भागात नियमित गस्त घालतात की केवळ पर्यटनासाठी येतात? असा संतप्त सवालही ग्रामस्थांनी उपस्थित केला असून, बिबट्याच्या वाढत्या वावराच्या पार्श्वभूमीवर वनविभागाने तातडीने गस्त वाढवावी आणि नागरिकांच्या सुरक्षिततेसाठी ठोस उपाययोजना कराव्यात, अशी मागणी होत आहे.

स्वारगेट एसटी स्थानकावर स्मार्ट कार्डसाठी प्रचंड गर्दी; ज्येष्ठ नागरिक, महिलांचे हाल

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे : प्रतिनिधी

राज्य शासनाच्या नवीन राष्ट्रीय सामायिक गतिशीलता कार्ड (छ्उचउ) अर्थात स्मार्ट कार्डसाठी पुण्यातील स्वारगेट एसटी स्थानकावर ज्येष्ठ नागरिक आणि महिलांची मोठी गर्दी होत आहे. स्मार्ट कार्ड काढण्यासाठी सकाळपासूनच लांबच लांब रांगा लागत असून, अपुऱ्या खिडक्या आणि संथ प्रक्रियेमुळे नागरिकांना तासन्तास प्रतीक्षा करावी लागत आहे. प्रशासनाच्या ढिसाळ नियोजनामुळे ज्येष्ठ नागरिक आणि महिलांना मोठा मनस्ताप सहन करावा लागत असल्याचे चित्र आहे.

स्वारगेट बस स्थानकावर स्मार्ट कार्ड मिळवण्यासाठी सकाळपासूनच ज्येष्ठ नागरिकांच्या आणि महिलांच्या रांगा लागल्या आहेत. कार्ड काढण्याच्या प्रक्रियेसाठी पुरेशा खिडक्या उपलब्ध नसल्याने गर्दी वाढत आहे. कामाची गतीही संथ असल्यामुळे नागरिकांमध्ये नाराजी असून, काही ठिकाणी वादावादीचे प्रसंगही घडत असल्याचे सांगण्यात येत आहे.

स्मार्ट कार्डसाठी अनेक फेऱ्या

यापूर्वी ज्येष्ठ नागरिक आणि महिलांना आधार कार्डच्या आधारे एसटी प्रवासातील सवलतीचा लाभ मिळत होता. आता स्मार्ट कार्डची प्रक्रिया सुरू झाल्याने नागरिकांना कागदपत्रे, फॉर्म आणि मोबाईलवरील संदेश अशा विविध टप्प्यांतून जावे लागत आहे. फॉर्म भरल्यानंतर मोबाईलवर संदेश आल्यानंतर प्रत्यक्ष कार्ड मिळवण्यासाठी पुन्हा स्थानकावर जावे लागत असल्याने ज्येष्ठ नागरिकांची गैरसोय वाढली आहे.

तासन्तास रांगेत उभे राहणे, अपुऱ्या सुविधा आणि संथ प्रक्रिया यामुळे ज्येष्ठ नागरिकांचे अक्षरशः हाल होत आहेत. प्रशासनाने गर्दीचा अंदाज घेऊन अतिरिक्त काउंटर सुरू करावेत आणि स्मार्ट कार्ड वितरणाची प्रक्रिया अधिक सुलभ करावी, अशी मागणी प्रवाशांकडून होत आहे.

स्मार्ट कार्डची अंतिम मुदत वाढवली

स्मार्ट कार्डबाबत राज्यभरातून होत असलेला विरोध आणि तांत्रिक अडचणी लक्षात घेऊन प्रशासनाने कार्ड पूर्णपणे अनिवार्य करण्याची अंतिम मुदत १ सप्टेंबर २०२६ पर्यंत वाढविल्याचे सांगण्यात येत आहे.

दरम्यान, ६५ ते ७५ वर्षे वयोगटातील ज्येष्ठ नागरिक तसेच महिलांना एसटी बस प्रवासात ५० टक्के सवलत, तर ७५ वर्षांवरील ज्येष्ठ नागरिकांना 'अमृत ज्येष्ठ नागरिक योजने'अंतर्गत मोफत प्रवासाची सुविधा उपलब्ध असल्याचे नमूद करण्यात आले आहे.

सवलतीचा लाभ घेण्यासाठी नागरिकांना स्मार्ट कार्ड काढावे लागत असले, तरी त्यासाठीच जर ज्येष्ठ नागरिकांना तासन्तास रांगेत उभे राहावे लागत असेल, तर ही सुविधा की गैरसोय, असा सवाल आता उपस्थित होत आहे. प्रशासनाने तातडीने अतिरिक्त कर्मचारी आणि काउंटर उपलब्ध करून देत नागरिकांना दिलासा द्यावा, अशी मागणी होत आहे.

पुण्याच्या वाहतूक व्यवस्थेचे पुढील ५० वर्षांचे नियोजन करा : मुरलीधर मोहोळ

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे । प्रतिनिधी

पत्रकारांशी अरेरावीच्या आरोपांची चौकशी करण्याचे विशेष पोलीस महानिरीक्षकांचे आश्वासन

दौंड, दि. २० ऑगस्ट २०२६ (प्रतिनिधी – सौ. आरती दिवेकर) : दौंड पोलीस ठाण्यात आयोजित पत्रकार परिषदेदरम्यान पत्रकारांशी अरेरावीची भाषा वापरून धमकावल्याचा आरोप पोलीस निरीक्षक हेमंत शेडगे यांच्यावर करण्यात आला आहे. या घटनेच्या निषेधार्थ पत्रकारांनी पत्रकार परिषदेवर बहिष्कार टाकत वरिष्ठ पोलीस अधिकाऱ्यांकडे तक्रार केली. पत्रकारांच्या निवेदनाची गंभीर दखल घेत कोल्हापूर परिमंडळाचे विशेष पोलीस महानिरीक्षक रंजन कुमार शर्मा यांनी प्रकरणाची सखोल व निष्पक्ष चौकशी करून आवश्यक ती कारवाई करण्याचे आश्वासन दिले.

गुरुवार, १३ ऑगस्ट रोजी दौंड पोलीस प्रशासनाच्या वतीने गुन्ह्यांची माहिती देण्यासाठी पत्रकार परिषदेचे आयोजन करण्यात आले होते. दुपारी एक वाजता पत्रकार परिषद होणार असल्याचे सांगण्यात आले होते. मात्र, पत्रकारांना बराच वेळ प्रतीक्षा करावी लागली. यावेळी प्रेसनोट तसेच आरोपीला पत्रकारांसमोर हजर करण्याची तयारी झालेली नसल्याचे पत्रकारांनी सांगितले.

दरम्यान, पत्रकारांनी तालुक्यातील काही गंभीर गुन्ह्यांच्या तपासाबाबत तसेच पोलीस प्रशासनाच्या कार्यपद्धतीविषयी प्रश्न उपस्थित केले. यामध्ये तरुणीच्या अपहरणाचे प्रकरण, चर्चेत असलेले कथित 'लव्ह जिहाद' प्रकरण, पिवेक गटणे आत्महत्या प्रकरणातील तपास तसेच परिसरातील कथित अवैध धंद्यांबाबत प्रश्न विचारण्यात आले.

पत्रकारांच्या म्हणण्यानुसार, या प्रश्नांवरून पोलीस निरीक्षक हेमंत शेडगे यांनी संतप्त होत अरेरावीची भाषा वापरली तसेच काही पत्रकारांना धमकीवजा वक्तव्य केल्याचा आरोप आहे. या प्रकारामुळे पत्रकारांनी तीव्र नाराजी व्यक्त करत पत्रकार परिषदेवर बहिष्कार टाकला.

घटनेनंतर दौंड तालुक्यातील पत्रकारांनी एकत्र येत वरिष्ठ पोलीस अधिकाऱ्यांकडे या प्रकरणाची तक्रार केली. पत्रकारांच्या म्हणण्यानुसार, पत्रकारांना माहिती देण्यास अडथळे निर्माण करणे, पोलीस ठाण्यातील कार्यपद्धतीबाबत प्रश्न विचारल्यावर अरेरावी करणे आणि पत्रकारांच्या स्वातंत्र्यावर दबाव आणणे, या बाबींची चौकशी होणे आवश्यक आहे.

महिला आणि तरुणांचे पुरस्कर्ते राजीव गांधींच्या विचारांची देशाला गरज : बी. संदीप

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र

पुणे । प्रतिनिधी

देशाच्या विकासाला आधुनिक तंत्रज्ञानाची जोड देणारे, महिला आणि तरुणांना प्रोत्साहन देणारे दूरदृष्टीचे नेते माजी पंतप्रधान राजीव गांधी यांच्या सकारात्मक आणि विकासाभिमुख विचारांची आजही देशाला गरज आहे. त्यांच्या विचारांवर वाटचाल करून त्यांच्या स्वप्नातील भारत घडविण्यासाठी सर्वांनी कटिबद्ध राहिले पाहिजे, असे मत अखिल भारतीय काँग्रेस कमिटीचे सचिव तथा महाराष्ट्राचे सहप्रभारी बी. संदीप यांनी व्यक्त केले.

राजीव गांधी स्मारक समितीच्या वतीने माजी पंतप्रधान राजीव गांधी यांच्या जयंतीनिमित्त कात्रज येथील राजीव गांधी प्राणीसंग्रहालयासमोरील त्यांच्या पुतळ्यास पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी बी. संदीप बोलत होते. समितीचे अध्यक्ष तथा काँग्रेसचे राज्य प्रवक्ते गोपाळदादा तिवारी यांनी स्वागत व प्रास्ताविक केले.

बी. संदीप म्हणाले, स्वातंत्र्यपूर्व काळापासून काँग्रेसने देशासाठी मोठे योगदान दिले आहे. पंडित जवाहरलाल नेहरू यांनी देशाच्या प्रगतीचा पाया घातला, तर राजीव गांधी यांनी आधुनिक तंत्रज्ञान आणि संगणक क्रांतीला चालना देत देशाच्या विकासाला नवी दिशा दिली. संगणक आणि तंत्रज्ञानाचा पाया मजबूत केल्यामुळे आजच्या तरुण पिढीसाठी रोजगाराच्या नव्या संधी निर्माण झाल्या. राजीव गांधी यांचे योगदान आणि देशासाठी त्यांनी केलेले बलिदान नव्या पिढीपर्यंत पोहोचविणे गरजेचे आहे, असेही त्यांनी सांगितले.

अखिल भारतीय काँग्रेसच्या सचिव रेहाना चिस्ती म्हणाल्या, राजीव गांधी यांच्या सकारात्मक राजकारणामुळे देशात संगणक क्रांतीला चालना मिळाली. त्यांचे विचार युवकांपर्यंत पोहोचवून तरुणांना राजकारणाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्याची गरज आहे. राजीव गांधींचे विचार आजही देशासाठी मार्गदर्शक ठरू शकतात, असे त्यांनी सांगितले.

पुणे शहर काँग्रेस पश्चिम विभागाच्या अध्यक्षा दीप्ती चौधरी यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्यक्रम झाला. चौधरी म्हणाल्या, राजीव गांधी यांचा पुतळा उभारण्यासाठी गोपाळदादा तिवारी यांनी घेतलेला पुढाकार स्तुत्य आहे. राजीव गांधी यांचे विचार तरुणांपर्यंत पोहोचविण्यासाठी सातत्याने काम करण्याची गरज आहे. अल्प कालावधीत पंतप्रधान म्हणून काम करताना राजीव गांधी यांनी देशाच्या तंत्रज्ञान क्षेत्राला नवी दिशा दिली. आजच्या राजकीय वातावरणात सकारात्मक दृष्टिकोन निर्माण करण्यासाठी त्यांच्या विचारांची आवश्यकता आहे, असेही त्यांनी नमूद केले.

यावेळी प्रदेश काँग्रेसचे उपाध्यक्ष आबा दळवी, सरचिटणीस राजेंद्र शेलार, समितीचे भोला वांजळे, संजय वावले आदींनी मनोगत व्यक्त केले. उद्यान अधीक्षक राजकुमार जाधव, स्मारक समितीचे पदाधिकारी व सदस्य तसेच ज्येष्ठ काँग्रेसजन, कामगार नेते आणि विविध क्षेत्रातील मान्यवर मोठ्या संख्येने उपस्थित होते.

कार्यक्रमाचे आभार प्रदर्शन सुभाष थोरवे यांनी केले. राष्ट्रगीताने कार्यक्रमाचा समारोप झाला.

सारांश वृत्त

कामगारांच्या हक्कांना सर्वोच्च न्यायालयाचा धक्का? १९७८चा आधार संपला, नव्या कामगार संहितेवर मोठा प्रश्न

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

सुमारे पाच दशकांपासून कामगारांच्या हक्कांसाठी महत्त्वाचा आधार ठरलेला १९७८चा सर्वोच्च न्यायालयाचा ऐतिहासिक निर्णय आता नव्या कामगार संहितेच्या संदर्भात लागू होणार नाही, असे सर्वोच्च न्यायालयाच्या नऊ न्यायमूर्तींच्या घटनापीठाने गुरुवारी, २० ऑगस्ट २०२६ रोजी स्पष्ट केले. त्यामुळे देशातील कामगार कायद्याच्या भवितव्यावर मोठा प्रश्नचिन्ह निर्माण झाले आहे. मुख्य न्यायमूर्ती सूर्यकांत यांच्या अध्यक्षतेखालील घटनापीठासमोर बंगळुरू पाणीपुरवठा व मलनिस्सारण मंडळ विरुद्ध ए. राजप्पा या १९७८च्या सात न्यायमूर्तींच्या घटनापीठाच्या निकालाचा संदर्भ होता. त्या निकालाने 'उद्योग' या संकल्पनेचा व्यापक अर्थ लावत अनेक प्रकारच्या कामगारांना कामगार कायद्यांच्या संरक्षणाच्या कक्षेत आणले होते. सामूहिक सौदेबाजीपासून अन्यायकारक कामगार पद्धतींविरोधात कायदेशीर दाद मागण्यापर्यंत अनेक अधिकारांसाठी हा निर्णय महत्त्वाचा ठरला.

आता सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले की १९७८च्या निर्णयातील 'उद्योग'ची व्याख्या औद्योगिक संबंध संहिता, २०२० मधील कलम २(प)च्या अर्थावर प्रभाव टाकणार नाही. नव्या संहितेतील 'उद्योग' ही संकल्पना तिच्या स्वतःच्या मजकूर आणि संदर्भानुसारच समजली जाईल.

कायद्याचा शब्दशः अर्थ लावण्याच्या दृष्टीने हा निर्णय महत्त्वाचा असला, तरी कामगार संघटनांसाठी त्याचे परिणाम गंभीर ठरू शकतात. कारण जुन्या व्यापक व्याख्येमुळे ज्या मोठ्या वर्गाला कामगार संरक्षणाची कायदेशीर दारे खुली झाली होती, त्या संरक्षणाची व्याप्ती नव्या संहितेत किती राहणार, हा आता मूलभूत प्रश्न आहे.

सरकार म्हणेल नवा कायदा, नवा संदर्भ. पण कामगार विचारेल नव्या कायद्यात माझे जुने संरक्षण कुठे आहे?

कामगार कायद्याचे आधुनिकीकरण आवश्यक असू शकते; मात्र आधुनिकतेच्या नावाखाली कामगारांची सामूहिक ताकद आणि कायदेशीर दाद मागण्याची क्षमता कमकुवत होत नाही ना, याची खात्री करणे तितकेच आवश्यक आहे.

सीबीआयच्याच चौकशीची मागणी सर्वोच्च न्यायालयात! मग तपास यंत्रणेवर विश्वास ठेवायचा तरी कसा?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
नवी दिल्ली : प्रतिनिधी

झारखंडमधील संयुक्त नागरी सेवा पूर्वपरीक्षेतील कथित अनियमिततेचा वाद आता थेट सर्वोच्च न्यायालयाच्या दारात पोहोचला आहे. सामाजिक कार्यकर्ते हरीशरण देवगण यांनी २० ऑगस्ट २०२६ रोजी सर्वोच्च न्यायालयात याचिका दाखल करून या प्रकरणाची स्वतंत्र, निष्पक्ष आणि कालबद्ध चौकशी केंद्रीय अन्वेषण विभागामार्फत करण्याची मागणी केली आहे. सध्या या प्रकरणाचा तपास झारखंड गुन्हे अन्वेषण विभागाकडे आहे. त्यामुळे हा तपास केंद्रीय पातळीवरील स्वतंत्र यंत्रणेकडे सोपवावा, अशी मागणी करण्यात आली आहे.

आता खरी बातमी केवळ परीक्षेतील कथित गैरप्रकारांची नाही. खरी बातमी आहे तपास कोण करणार आणि त्या तपासावर विश्वास कोण ठेवणार? प्रश्नपत्रिकेची सुरक्षितता, उत्तरपत्रिकांची हाताळणी, मूल्यमापन प्रक्रिया आणि परीक्षेच्या संपूर्ण पारदर्शकतेवर प्रश्न उपस्थित करण्यात आले आहेत. याचिकेत उत्तरपत्रिका, परीक्षागृहातील निगराणी यंत्रणेचे चित्रण आणि संगणकीय माहिती सुरक्षित ठेवण्याचे निर्देश देण्याचीही मागणी करण्यात आली आहे.

झारखंड संयुक्त नागरी सेवा पूर्वपरीक्षेबाबत यापूर्वीही उमेदवारांकडून गंभीर आक्षेप नोंदवण्यात आले आहेत. प्रश्नपत्रिका फुटणे, निकाल प्रक्रियेतील अनियमितता आणि भरती प्रक्रियेच्या पारदर्शकतेवर प्रश्न उपस्थित झाले आहेत. हे सर्व आरोप अद्याप सिद्ध झालेले नाहीत. पण आरोप गंभीर असतील, तर त्यांची निष्पक्ष चौकशी होणे हीच लोकशाही व्यवस्थेची मूलभूत गरज आहे.

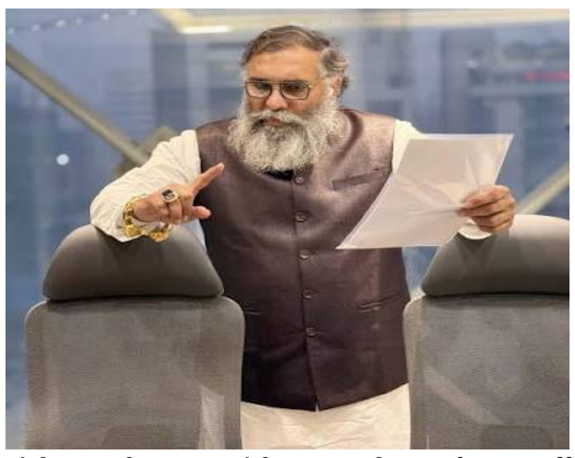

आणि इथेच सर्वोच्च न्यायालयाची भूमिका महत्त्वाची ठरते. न्यायालय या प्रकरणाची दखल घेऊन केंद्रीय अन्वेषण विभागामार्फत चौकशीचे आदेश देणार का? हा आता सर्वात मोठा प्रश्न आहे. कारण उच्च न्यायालये आणि सर्वोच्च न्यायालय अपवादात्मक परिस्थितीत केंद्रीय अन्वेषण विभागाकडे तपास सोपवण्याचे आदेश देऊ शकतात; मात्र असा हस्तक्षेप अत्यंत काळजीपूर्वक केला जातो.

सरकारी नोकरीच्या परीक्षेवरच विश्वास उरला नाही, तर लाखो तरुणांनी आपल्या भवितव्याचा निर्णय कोणाच्या हातात सोपवायचा? परीक्षा घेणारी संस्था संशयाच्या भोवऱ्यात, राज्याचा तपास संशयाच्या भोवऱ्यात आणि आता केंद्रीय अन्वेषण विभागाकडे चौकशीची मागणी करण्याची वेळ मग देशातील तरुणांनी विश्वास ठेवायचा तरी कुणावर?

सर्वोच्च न्यायालयाने या याचिकेची गंभीर दखल घेतली, तर हा केवळ झारखंडमधील एका परीक्षेचा प्रश्न राहणार नाही. तो देशातील सरकारी भरती व्यवस्थेच्या विश्वासार्हतेचा प्रश्न बनेल. कारण प्रश्न एका परीक्षेचा नाही; प्रश्न लाखो तरुणांच्या भविष्याचा आहे.

गृहनिर्माण संस्थांच्या स्वयंपुनर्विकासासाठी धोरण निश्चित करणार – चंद्रशेखर बावनकुळे

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
मुंबई : प्रतिनिधी

राज्यातील सहकारी गृहनिर्माण संस्थांच्या स्वयंपुनर्विकास प्रक्रियेत अनेक वर्षांपासून प्रलंबित असलेल्या प्रश्नांवर तोडगा काढण्यासाठी राज्य सरकारकडून धोरण निश्चित करण्यात येणार आहे. महसूल विभागाशी संबंधित सवलतींची तातडीने अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने आवश्यक कार्यवाही केली जाईल, अशी माहिती महसूलमंत्री चंद्रशेखर बावनकुळे यांनी दिली.

महसूलमंत्री चंद्रशेखर बावनकुळे यांच्या अध्यक्षतेखाली मंत्रालयात गृहनिर्माण संस्थांच्या स्वयंपुनर्विकासासंदर्भात बैठक घेण्यात आली. या बैठकीला आमदार प्रवीण दरेकर, आमदार संजय केळकर यांच्यासह संबंधित विभागांचे अधिकारी उपस्थित होते.

बैठकीत राज्यातील सहकारी गृहनिर्माण संस्थांना स्वयंपुनर्विकास करताना येणाऱ्या विविध अडचणी तसेच महसूल विभागाशी संबंधित प्रलंबित प्रश्नांवर सविस्तर चर्चा करण्यात आली. स्वयंपुनर्विकास प्रक्रियेला गती मिळावी आणि संस्थांना अनावश्यक प्रशासकीय अडथळ्यांना सामोरे जावे लागू नये, यासाठी आवश्यक उपाययोजनांवरही विचार करण्यात आला. स्वयंपुनर्विकासाच्या प्रक्रियेत महसूल विभागाशी संबंधित सवलती आणि विविध परवानग्यांबाबत संस्थांना येणाऱ्या अडचणी दूर करण्यासाठी स्पष्ट धोरणाची आवश्यकता असल्याचे बैठकीत अधोरेखित करण्यात आले. या अनुषंगाने संबंधित विभागांमध्ये समन्वय साधून प्रलंबित प्रश्न मार्गी लावण्याच्या दृष्टीने निर्णय घेण्यात आले.

राज्यातील अनेक सहकारी गृहनिर्माण संस्था जुन्या इमारतींच्या पुनर्विकासासाठी स्वयंपुनर्विकासाचा पर्याय स्वीकारत आहेत. मात्र, विविध शासकीय प्रक्रिया, परवानग्या आणि महसूलविषयक प्रश्नांमुळे काही प्रकल्प रखडले आहेत. त्यामुळे सरकारच्या नव्या धोरणामुळे अशा संस्थांना दिलासा मिळण्याची अपेक्षा व्यक्त होत आहे.

इराण युद्धाचा धक्का, मॉरिशसचा भारताकडे तेलासाठी हात! भारतीय तेल कंपन्यांसाठी नवा परदेशी बाजार

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
नवी दिल्ली । प्रतिनिधी

इराणमधील युद्धजन्य परिस्थितीचा जागतिक ऊर्जा बाजारावर परिणाम होत असतानाच मॉरिशसने भारतासोबत दीर्घकालीन तेलपुरवठा करार केला आहे. २० ऑगस्ट २०२६ रोजी मॉरिशस सरकारने भारतासोबत पेट्रोल, डिझेल आणि विमान इंधनाच्या पुरवठ्यासाठी करार झाल्याची घोषणा केली. मात्र करारातील तेलाचे प्रमाण, किंमत आणि आर्थिक अटी अद्याप जाहीर करण्यात आलेल्या नाहीत.

भारताचे पेट्रोलियम आणि नैसर्गिक वायू मंत्री हरदीप पुरी यांच्या मॉरिशस दौऱ्यादरम्यान हे करार झाले. त्यात भारत आणि मॉरिशस सरकारमधील तेल आणि नैसर्गिक वायू सहकार्याबाबत सामंजस्य कराराचा तसेच इंडियन ऑइल कॉर्पोरेशनसोबत विक्री आणि खरेदी कराराचा समावेश आहे.

मॉरिशसची अर्थव्यवस्था मोठ्या प्रमाणावर आयात केलेल्या इंधनावर अवलंबून आहे. इराणमधील युद्धामुळे जागतिक पुरवठा साखळी आणि इंधन बाजारातील अनिश्चितता वाढली असताना या छोट्या बेटराष्ट्राला स्थिर आणि विश्वासार्ह पुरवठ्याची गरज निर्माण झाली आहे. अशा परिस्थितीत भारताने केवळ तेल विकणारा देश म्हणून नव्हे, तर विश्वसनीय ऊर्जा भागीदार म्हणून स्वतःला पुढे केले आहे. हरदीप पुरी यांच्या म्हणण्यानुसार, दक्षिण आशियाबाहेरील एखाद्या देशाने भारतीय सार्वजनिक क्षेत्रातील तेल कंपनीसोबत अशा प्रकारचा करार करण्याची ही पहिलीच वेळ आहे. त्यामुळे हा करार भारताच्या ऊर्जा कूटनीतीच्या दृष्टीने महत्त्वाचा मानला जात आहे. पण यामध्ये भारतासाठीही संधी आणि धोका दोन्ही आहेत. परदेशी बाजारपेठ वाढवणे भारतीय तेल कंपन्यांसाठी फायदेशीर ठरू शकते. मात्र जागतिक तेलाच्या किमती अस्थिर असताना दीर्घकालीन करारांची आर्थिक रचना आणि पुरवठ्याची व्यवहार्यता अत्यंत महत्त्वाची ठरणार आहे. विशेषतः कराराचे प्रमाण आणि आर्थिक अटी गुप्त ठेवण्यात आल्यामुळे पारदर्शकतेचा प्रश्न उपस्थित होतो. मॉरिशसला स्थिर इंधन हवे आहे आणि भारताला नवे बाजार. पण इराण युद्धाच्या सावटाखाली हा करार किती फायदेशीर ठरणार? भारताची ऊर्जा कूटनीती महासागरापार पोहोचली आहे; आता तिचा खरा फायदा पेट्रोल पंपापासून सरकारी तिजोरीपर्यंत किती पोहोचतो, हे पाहणे महत्त्वाचे ठरणार आहे.

मुख्यमंत्र्यांच्या दारात पाच दिवसांपासून कानगावचे उपोषण; प्रशासनाची झोप कधी उघडणार?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
मुंबई : विशेष प्रतिनिधी

कानगाव येथील ग्रामस्थांनी आपल्या न्याय्य मागण्यांसाठी थेट मुख्यमंत्र्यांच्या दारात सुरू केलेल्या उपोषणाला आज पाच दिवस पूर्ण झाले आहेत. मात्र, पाच दिवस उलटूनही राज्य सरकार आणि संबंधित प्रशासनाकडून आंदोलनाची ठोस दखल घेतली जात नसल्याने ग्रामस्थांमध्ये तीव्र नाराजी निर्माण झाली आहे. प्रशासनाची झोप कधी उघडणार? असा संतप्त सवाल आता कानगावकरांसह सर्वसामान्य नागरिकांकडून उपस्थित केला जात आहे.

आश्वासनांनंतरही प्रश्न कायम

कानगाव परिसरातील प्रलंबित विकासकामे, स्थानिक शेतकऱ्यांचे प्रश्न आणि मूलभूत सुविधांशी संबंधित मागण्यांसाठी ग्रामस्थांनी यापूर्वी अनेकदा प्रशासकीय पातळीवर पाठपुरावा केला. मात्र, वारंवार मागण्या करूनही ठोस निर्णय होत नसल्याने अखेर ग्रामस्थांनी मुख्यमंत्र्यांच्या निवासस्थानाबाहेर आमरण उपोषण सुरू करण्याचा निर्णय घेतला.

गेल्या पाच दिवसांपासून आंदोलक आपल्या मागण्यांवर ठाम आहेत. भरपावसात आणि प्रतिकूल परिस्थितीतही आंदोलन सुरू असून, उपोषणकर्त्यांच्या प्रकृतीवर त्याचा परिणाम होत असल्याचे ग्रामस्थांचे म्हणणे आहे.

प्रशासनाच्या भूमिकेवर प्रश्नचिन्ह

लोकशाही मार्गाने शांततापूर्ण आंदोलन करणाऱ्या ग्रामस्थांशी चर्चा करून त्यांच्या मागण्यांवर तोडगा काढणे अपेक्षित असताना अद्यापही वरिष्ठ पातळीवरून ठोस हस्तक्षेप झालेला नसल्याची नाराजी व्यक्त होत आहे. संबंधित अधिकारी किंवा लोकप्रतिनिधींनी आंदोलकांची भेट घेऊन त्यांच्या मागण्यांबाबत चर्चा करावी, अशी मागणी होत आहे. मुख्यमंत्र्यांच्या निवासस्थानाच्या दारात पाच दिवस आंदोलन सुरू असतानाही प्रशासनाकडून ठोस प्रतिसाद मिळत नसेल, तर सामान्य नागरिकांनी आपल्या समस्या मांडायच्या तरी कुठे? असा सवाल आता उपस्थित केला जात आहे.

आंदोलन तीव्र करण्याचा इशारा

प्रशासनाने तातडीने आंदोलनाची दखल घेऊन मागण्यांवर सकारात्मक चर्चा केली नाही, तर आंदोलन अधिक तीव्र करण्याचा इशारा ग्रामस्थांनी दिला आहे. त्यामुळे आगामी काळात या आंदोलनाचे स्वरूप काय राहणार आणि सरकार त्याची कधी दखल घेणार, याकडे कानगाव परिसरासह सर्वांचे लक्ष लागले आहे.

आता तरी प्रशासनाने फाईल पुढे पाठविण्यापलीकडे जाऊन प्रत्यक्ष निर्णय घेणार का, की ग्रामस्थांना आपल्या हक्कांसाठी आणखी किती दिवस मुख्यमंत्र्यांच्या दारात उपोषण करावे लागणार, हा प्रश्न अनुत्तरित आहे.

न्यायमूर्तींवर आरोप सिद्ध झाल्याचा संसदीय अहवाल; आता सर्वोच्च न्यायालय मौन सोडणार का?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
मुंबई । प्रतिनिधी

न्यायव्यवस्थेच्या विश्वासार्हतेला हादरा देणारे प्रकरण पुन्हा चर्चेत आले आहे. माजी न्यायमूर्ती यशवंत वर्मा यांच्या अधिकृत निवासस्थानी आग लागल्यानंतर आढळलेल्या हिशोबात नसलेल्या रोख रकमेप्रकरणी लोकसभा चौकशी समितीने त्यांच्यावर ठेवण्यात आलेले तीनही आरोप सिद्ध झाल्याचे नमूद केले आहे. या पार्श्वभूमीवर न्यायालयीन उत्तरदायित्व आणि सुधारणांसाठी काम करणाऱ्या संघटनेने वर्मा यांच्याविरोधात प्रथम माहिती अहवाल दाखल करण्याची मागणी केली आहे.

विशेष म्हणजे न्यायमूर्ती वर्मा यांनी एप्रिल २०२६ मध्ये राजीनामा दिला होता. मात्र राजीनामा दिल्यामुळे चौकशी थांबवण्याऐवजी लोकसभा चौकशी समितीचा अहवाल सभागृहात मांडण्यात आला. न्यायालयीन उत्तरदायित्वाच्या दृष्टीने हा महत्त्वाचा बदल मानला जात आहे. संबंधित संघटनेने याचे स्वागत करताना, न्यायमूर्ती पी. डी. दिनकरन यांच्या प्रकरणात न्यायमूर्तींच्या राजीनाम्यानंतर महाभियोगाची प्रक्रिया थांबली होती, त्या पद्धतीचा पुनरावृत्ती होऊ नये, असे मत व्यक्त केले आहे.

पण आता सर्वात मोठा प्रश्न आहेसंसदीय चौकशी समितीने आरोप सिद्ध झाल्याचे म्हटले असेल, तर पुढील कायदेशीर कारवाई कोण करणार?

लोकसभा समितीचा निष्कर्ष हा फौजदारी न्यायालयाचा अंतिम दोषसिद्धीचा निकाल नाही. त्यामुळे 'आरोप सिद्ध' आणि 'फौजदारी गुन्हा न्यायालयात सिद्ध' यामध्ये कायदेशीर फरक आहे. पण उपलब्ध निष्कर्षांमुळे स्वतंत्र फौजदारी तपासाची गरज निर्माण होते का, हा प्रश्न निश्चितच गंभीर आहे.

याच ठिकाणी सर्वोच्च न्यायालयाची भूमिका महत्त्वाची ठरते. न्यायव्यवस्थेतील एखाद्या अधिकाऱ्याविरोधात गंभीर निष्कर्ष समोर आल्यानंतर संस्थात्मक पारदर्शकतेचा पुढचा टप्पा काय असणार? न्यायव्यवस्था स्वतःच्या घरातील आरोपांकडेही तितक्याच कठोर नजरेने पाहणार का?

जर सामान्य नागरिकाविरोधात हिशोबात नसलेल्या मोठ्या रोख रकमेचा संशय निर्माण झाला, तर तपास यंत्रणा सक्रिय होते. मग न्यायव्यवस्थेतील व्यक्ती असल्यामुळे वेगळा निकष लागू होणार नाही, याची खात्री कोण देणार?

म्हणूनच प्रश्न केवळ यशवंत वर्मा यांचा नाही. प्रश्न आहे न्यायव्यवस्थेवरील जनतेच्या विश्वासाचा. सर्वोच्च न्यायालयाने दखल घेतली, स्वतंत्र तपासाची दिशा स्पष्ट केली आणि जबाबदारी निश्चित करण्याचा मार्ग खुला केला, तर हा न्यायालयीन स्वच्छतेच्या दिशेने महत्त्वाचा संदेश ठरेल. आता देश पाहत आहेन्याय देणाऱ्या संस्थेतील गंभीर आरोपांवर न्यायव्यवस्था स्वतः किती कठोर निर्णय घेते?

जनगणनेआधी मणिपूरमध्ये एनआरसीची मागणी! दिल्लीकडे निघाले सर्व समुदाय; सरकारसमोर वाढतंय नवं आव्हान

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
मुंबई । प्रतिनिधी

मणिपूरमधील अस्थिरता आता केवळ राज्याच्या सीमेत राहिलेली नाही. राष्ट्रीय नागरिक नोंदणी अद्ययावत करण्याची मागणी घेऊन विविध समुदायांचे १० प्रतिनिधी दिल्लीकडे रवाना झाले आहेत. २० ऑगस्ट २०२६ रोजी मेईती, पांगल म्हणजेच मणिपुरी मुस्लिम, नागा आणि इतर स्थानिक समुदायांचे प्रतिनिधी केंद्र सरकारसमोर आपली मागणी मांडण्यासाठी राजधानीत पोहोचत आहेत.

मागणी स्पष्ट आहे२०२७ची जनगणना सुरू होण्यापूर्वी मणिपूरमध्ये राष्ट्रीय नागरिक नोंदणी अद्ययावत करा. मात्र या मागणीमागे केवळ कागदपत्रांचा प्रश्न नाही; मणिपूरमध्ये नागरिकत्व, स्थानिक लोकसंख्या, स्थलांतर आणि भविष्यातील राजकीय प्रतिनिधित्व याबाबत वाढत चाललेली असुरक्षितता आहे. १९ ऑगस्टला ४८ तासांचा बंद संपला असला, तरी आंदोलन थांबलेले नाही. शैक्षणिक संस्था अद्याप बंद आहेत. २० ऑगस्टला केंद्र आणि राज्य सरकारी कार्यालयांवर बहिष्कार टाकण्यात आला. म्हणजेच प्रशासनाला संदेश स्पष्ट आहेएनआरसीचा प्रश्न आता केवळ संघटनांचा मुद्दा राहिलेला नाही; तो व्यापक सामाजिक दबावाचे रूप घेत आहे. पण इथे सरकारसमोर मोठी अडचण आहे. एनआरसीसारखी प्रक्रिया म्हणजे केवळ नावांची यादी तयार करणे नव्हे. नागरिकत्वाचे पुरावे, ऐतिहासिक नोंदी, स्थलांतराचे प्रश्न आणि विविध समुदायांच्या हक्कांचा समतोल साधणे ही अत्यंत संवेदनशील प्रक्रिया आहे.

लिंगनिवडीच्या गुन्ह्यांत पोलिसांचे हात बांधले! सर्वोच्च न्यायालयाचा आदेश की पोलिसांवरील अविश्वासाचा ठपका?

■ दैनिक राज्य लोकतंत्र
नवी दिल्ली : वृत्तसंस्था

गर्भातील बाळाचे लिंग तपासणे, लिंगनिवड करणे आणि त्यातून मुलींच्या जन्माला रोखण्याचा प्रयत्न करणाऱ्या प्रथेविरोधात देशात कठोर कायदा आहे. पण या कायद्याची अंमलबजावणी करणाऱ्या पोलिसांच्या भूमिकेवरच सर्वोच्च न्यायालयाने मोठी मर्यादा आणली आहे. २० ऑगस्ट २०२६ रोजी सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले की गर्भधारणेपूर्व आणि प्रसवपूर्व निदान तंत्रज्ञान कायद्यांतर्गत पोलिस स्वतःहून प्रथम माहिती अहवाल दाखल करून मुख्य तपास यंत्रणा म्हणून काम करू शकत नाहीत.

सविस्तर वृत्तऋश्च

या कायद्यातील गुन्ह्यांची चौकशी करण्याची प्राथमिक जबाबदारी कायद्यांतर्गत नियुक्त योग्य प्राधिकरणाकडे आहे. पोलिसांची भूमिका केवळ पूरक स्वरूपाची असू शकते आणि तीही योग्य प्राधिकरणाच्या आवश्यकतेनुसार. पोलिसांनी स्वतः तपास करून दाखल केलेल्या आरोपपत्रावर दंडाधिकारी थेट दखल घेऊ शकत नाही, असेही सर्वोच्च न्यायालयाने स्पष्ट केले.

म्हणजेच पोलिसांकडे गुन्हा नोंदवण्याचा आणि तपास करण्याचा सर्वसाधारण अधिकार असला, तरी या विशेष कायद्यात विधिमंडळाने वेगळी यंत्रणा निर्माण केली आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने त्या कायदेशीर रचनेचा काटेकोर अर्थ लावला आहे. त्यामुळे या निर्णयाचा

अर्थ पोलिसांवर विश्वास नाही असा थेट निष्कर्ष काढणे योग्य ठरणार नाही. पण या निर्णयातून पोलिसांच्या सर्वसाधारण तपास पद्धतीवर महत्त्वाचा प्रश्न नक्कीच निर्माण होतोविशेष कायद्यांत तपासाची गुणवत्ता आणि कायदेशीर प्रक्रिया योग्य पद्धतीने पाळली जाते का?

लिंगनिवडीसारख्या गंभीर सामाजिक गुन्ह्यात ही बाब अधिक संवेदनशील आहे. कारण अवैध लिंगनिदान केंद्रे, डॉक्टर, दलाल आणि संबंधित वैद्यकीय आस्थापनांवर कारवाई करताना पुरावे वेळेत सुरक्षित करणे अत्यंत महत्त्वाचे असते. जर योग्य प्राधिकरणाने तक्रार दाखल केली नाही किंवा तपास प्रक्रियेत विलंब झाला, तर कायद्याचा उद्देशच कमकुवत होऊ शकतो.

आता सरकारसमोर खरा प्रश्न आहेपोलिसांची भूमिका मर्यादित केली असेल, तर योग्य प्राधिकरण किती सक्षम आहे? त्यांच्याकडे प्रशिक्षित मनुष्यबळ आहे का? पुरावे गोळा करण्याची क्षमता आहे का? वैद्यकीय तंत्रज्ञानाची पुरेशी माहिती आहे का? आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे राजकीय किंवा स्थानिक दबावापासून ही यंत्रणा स्वतंत्र आहे का?

कारण लिंगनिवडीविरोधी कायदा केवळ कागदावर कठोर असणे पुरेसे नाही. त्याची अंमलबजावणीही तितकीच कठोर असावी लागते.

सर्वोच्च न्यायालयाने पोलिसांना कायद्याच्या चौकटीची आठवण करून दिली आहे. आता सरकारने योग्य प्राधिकरणाला सक्षम करण्याची जबाबदारी स्वीकारली पाहिजे.

पोलिसांचे हात कायद्याने बांधले असतील, तर गुन्हेगारांचे हात मात्र मोकळे राहता कामा नयेतहा या निर्णयाचा खरा कस आहे.